

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Ad de Bont
Titel	Mehmet de veroveraar
Jaar	2012
Uitvoering	De Toneelmakerij / Liesbeth Coltof

Copyright (C) 2012 by Ad de Bont

MEHMET
DE VEROVERAAR

AD DE BONT

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #127
© 2012, Ad de Bont
Eerste druk 2012

ISBN 978-94-6076-127-0
NUR 307

Niets uit deze uitgave mag worden opgevoerd
of verveelvoudigd zonder schriftelijke
toestemming van de auteur en De Nieuwe
Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced in any
way without written permission from the
author and De Nieuwe Toneelbibliotheek

Redactie
Alexandra Koch
Ditte Pelgrom
Sandra Tromp Meesters
Typografie en zetwerk
Connie Nijman
Printwerk
Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl
postadres
De Nieuwe Toneelbibliotheek
Willem Beukelsstraat 42
1097 CT Amsterdam

Dit boekje is online te bestellen op:
www.denuwetoneelbibliotheek.nl

MEHMET DE VEROVERAAR

DE NIEUWE
TONEELBIBLIOTHEEK

Personages

in volgorde van opkomst:

BAYEZID OSMANOĞLU *huidig hoofd van het
Huis van Osman (2009-heden)*

GROOTVIZIER *eerste minister van de sultan
MURAT II 6e sultan van het Ottomaanse rijk
(1421-1451)*

OPPERSTERRENWICHELAAR

VALIDE SULTAN *moeder van Murat II*

DAYE HATUN *voedster van Mehmet*

HADICE HATUN *Turkse prinses, officiële echtgenote
van Murat II, moeder van Alaeddin Ali*

HUMA HATUN *concubine van Murat II,
moeder van Mehmet*

PAUS *paus van de rooms-katholieke kerk*

KARDINAAL-NEPOOT *(beschermeling) zijn eerste
raadgever, wordt later paus*

CONTESSA *maitresse van de kardinaal, moeder van
Christiano*

SALIHA HATUN *concubine van Murat II,
moeder van Ahmet*

PRINS AHMET *oudste zoon van Murat II*

MEHMET *derde zoon van Murat II*

ALAEDDIN ALI *tweede, favoriete zoon van
Murat II*

SOLDAAT

BODE

CHRISTIANO *zoon van de kardinaal en de contessa*

HIZIR *slaaf*

KEIZER CONSTANTIJN XI *laatste keizer van
Constantinopel*

URBAN *jonge metaalgieter*

SADETTIN KIRMIZIYÜZ *acteur*
GÜLBAHAR *concubine van Mehmet, moeder van zijn
oudste zoon*
INWONERS VAN CONSTANTINOPEL

verder:

Hofhouding van de sultan

Gevolg van de paus

Eunuchen, soldaten, kardinalen

Dit verhaal is veelal in verzen verteld

DEEL I ONDER DE JUDASBOMEN

Proloog

2012

Bayezid Osmanoglu

BAYEZID Ik ben Bayezid Osmanoglu. Ik ben op 3 oktober 1924 in Parijs geboren. Mijn vader stierf toen ik zeven was en mijn moeder hertrouwde met een Amerikaan. Sinds 1941 woon ik in de Verenigde Staten. Ik heb in het Amerikaanse leger gediend en gewerkt in een bibliotheek in New York. Ik ben nooit getrouwd en ik heb geen kinderen. Sinds de dood van Ertugrul Osmanoglu in 2009 ben ik het 44e hoofd van het Huis van Osman, dat van 1281 tot 1922 heerste over het grote Osmaanse of Ottomaanse rijk. Als Atatürk er niet was geweest, de grondlegger van het moderne Turkije, zou ik mij nu zijne keizerlijke hoogheid sultan Bayezid III mogen noemen.

Muziek.

Hofhouding van de sultan op.

Bayezid wordt getransformeerd tot sultan Murat II.

Mijn leven lang ben ik achtervolgd door de begrippen 'wij' en 'zij'. 'Wij', dat zijn de westerlingen: de Europeanen, de Amerikanen, de christenen. En 'zij', dat zijn die van het Oosten: de Turken, de Arabieren, de moslims. Maar als een Amerikaanse bibliothecaris en een Turkse sultan één en

dezelfde persoon kunnen zijn, dan bestaat er geen wij en zij. Dan zijn wij de ander en de ander is ons. Vertel mij de geschiedenis van de ander en ik weet wie ik ben.

Scène I

EDIRNE 30 maart 1432

Paleis van de sultan

Grootvizier, Murat, Oppersterrenwichelaar

GROOTVIZIER Padisjah, vorst, de vliezen zijn gebroken.

Uw eigen moeder zond zojuist een bode om u dit nieuws, zo lang verwacht, te melden. De vrouwen, zuchtend, zingend, zijn bijeen om haar die nu in barensnood verkeert, te steunen met hun ritmisch handgeklap. Als Allah wil, zal hij ons roemrijk volk de zegen van een sultanszoon vergunnen.

MURAT Ik wil geen zoon. Waarom opnieuw een zoon?

Ik heb er twee, dat is genoeg. Genoeg. Een zoon, dat is een levenslange zorg die na zijn vaders dood een aasgier wordt, bezeten hunk'rend naar de gouden troon. Een zoon! In deze tijd waarin de pest ons teistert, elke dag opnieuw familie ten grave wordt gedragen, zeg ik u: 'Geef mij een dochter, lief en ongevaarlijk, en vuurwerk zonder weerga zal de hemel, tezamen met mijn angstig hart, verlichten.'

GROOTVIZIER Ik zal mijn best doen vorst, al vrees ik dat

het lot van mij zich weinig aan zal trekken. Maar u, die als de schaduw der profeet het lichtend voorbeeld bent voor heel uw volk, u zal hij geven wát u ook verlangt.

MURAT Was dat maar zo. Dan was ik nu een monnik,
mijn dagen slijtend in een derwijsklooster.
Ik zou de dikke, handgeschreven boeken
van onze oude meesters bestuderen.
Met schilders, dichters, denkers, architecten
gesprekken voeren over wetenschap.
Gedichten schrijven, bidden, mediteren.
In plaats daarvan ben ik de grootste beul
die ooit dit gruwelijk heeft rondgetrokken.
Mijn eigen broers heb ik ter dood gebracht:
de één gewurgd, de ander opgehangen.
In slavernij en onder luid geweeklaag,
heb ik de halve wereld weggevoerd,
terwijl de and're helft voorgoed verdween
in stromen bloed, in machteloos gekerm.

GROOTVIZIER U bent de redder van ons rijk, Padisjah.
In amper tien jaar heeft u t'rug gewonnen
wat in de tijd van Turkse broedertwist
verloren was gegaan. U heeft bereikt
wat Allah u –en ons– heeft opgedragen:
de hele christenheid te onderwerpen.

MURAT Maar grootvizier, dat is toch niet gelukt?
Ik heb Constantinopel twee jaar lang
belegerd maar gevallen is zij niet.
Nog steeds is zij een christelijk gewzel,
gelegen in het hart van onze staat.
En bovendien het toevluchtsoord van Orhan,
mijn neef, die uit is op de sultanstroon,
maar aan de klauwen van mijn wraak ontkwam.
Tot aan zijn dood zal hij een permanent
gevaar zijn voor de vrede in mijn rijk.

GROOTVIZIER Die dreiging weet u zeker af te wenden.

MURAT Maar wat als ik er ooit niet meer zal zijn?
Zal hij –gesteund door al zijn christenvrienden–

dan uit zijn veilig hol tevoorschijn komen
en voor mijn zoons de sultanstroon bezetten?

GROOTVIZIER Dat denk ik niet, mijn vorst, dat
denk ik niet.

MURAT Daar ben ik minder zeker van dan u.
Ik voel mij moedeloos en uitgestreden.
Dit onverzadigbare wereldrijk,
het vreet zijn tandeloze heersers op.

GROOTVIZIER Mijn vorst, uw oudste, Ahmet, is nu
twaalf.

Het zal niet lang meer duren of hij kan
uw taak –althans gedeelt'lijk– overnemen.
En als de tijd daar rijp voor is, zult u
hem leiden naar de gouden sultanstroon.

MURAT Zal Ahmet ook zijn eigen broer vermoorden,
mijn Ali, liefste, favoriete zoon,
bevreesd dat die zijn wank'le troon bedreigt?
Wat denkt u, grootvizier, bestaat die kans?
Wat zegt de oppersterrenwichelaar?

GROOTVIZIER Ik zal hem halen, vorst, zodat hij u
kan zeggen wat daarover staat geschreven.
Oppersterrenwichelaar op.

MURAT Mijn beste oppersterrenwichelaar,
wat zegt de hemel over onze toekomst?
Zal mij een dochter of een zoon worden?
En verder weg: hoe zal mijn oudste zoon
als nieuwe sultan zijn: een man van bloed?
Of één die zuiver leeft en leven laat?

OPPERSTERRENNICHELAAR Doorluchte vorst,
terwijl de vrouwen zuchtten,
heb ik mij naar mijn heiligdom gespoed,
vanwaar ik met mijn Vlaamse telescopen
de loop van verre sterren kan doorgronden.
Ik zag de morgenster in heel haar luister,

de maan zich draaiend in een zilv'ren gloed.
Ik zag een streng van blauwe meteoren
verdwijnen in de krater van de zon.
Zo keek ik naar het wonder van de hemel
totdat een nevel mij het zicht benam:
geen witte mist maar meer een waas van bloed.
Is dit de toekomst van uw nageslacht?
En is dit rood het bloed van vriend of vijand,
of van de kroonprins zelf, in bloed gesmoord?
Mijn vorst, de hemel spreekt vreemde tekens.
Uw oudste zoon, hem is een schimmig lot
beschoren. Ik zie hem door de rode nevel
verdwijnen in een angstaanjagend zwart.
Vanuit datzelfde donker komt een kind
dat onbevangen naar de sterren reikt;
dat met de helm geboren wordt, als teken
van uitverkorenheid, van grote kracht.
MURAT Genoeg. We zullen zien. De helm, zegt u,
tezamen met een nevel rood als bloed?
Me dunkt: dat doet het allerergste vrezzen.
GROOTVIZIER Padisjah, vorst, een tweede bode heeft
Uw trotse moeder U zojuist gezonden.
Vergeef Uw dienaar wat hij melden moet:
het is een zoon, geboren met de helm.
MURAT Nu zou ik trots en vreugde moeten voelen –
maar leegte en vermoedheid zijn mijn deel.
Een voorgevoel van rampen zonder weerga,
van catastrofes, ziekten, moordpartijen.
Als ik de sultan was die 'k dacht te zijn,
ik zou hem –pasgeboren– moeten wurgen.
Maar 't is te laat: ik ben niet wie ik was.
Het enige dat ik verlang is vrede,
de vrede van een blinde die niet ziet
hoe helder daglicht plaatsmaakt voor de nacht.

Scène 2

*EDIRNE 30 maart 1434**De harem**Valide Sultan, Daye Hatun, Hadice Hatun, Huma Hatun, Eunuchen*

VALIDE SULTAN Daye Hatun, waar is de jarige?
DAYE HATUN Hij slaapt, uwe hoogheid.
VALIDE SULTAN Zou je hem niet wakker maken?
Het feest begint zo.
DAYE HATUN Beter van niet. Hij was de hele dag al
zo onhandelbaar.
VALIDE SULTAN Waarom?
DAYE HATUN Misschien is het hem allemaal teveel.
Hij is nog maar twee.
VALIDE SULTAN Heeft hij wel goed gedronken?
DAYE HATUN O ja, uwe hoogheid. Drinken doet hij
als de beste. En bijten ook.
VALIDE SULTAN Bijten?
DAYE HATUN In mijn tepel. Ik heb nog nooit een
kind gezoogd dat zo vaak en zo hard in mijn tepel
beet. Soms zou ik hem een klap willen geven.
VALIDE SULTAN Pas op, Daye Hatun: het is de zoon
van de sultan.
DAYE HATUN Als hij dat niet was, uwe hoogheid,
had ik hem allang een lel verkocht. Dan was het
gauw afgelopen met dat gebijt.
VALIDE SULTAN Ga maar even zeggen dat de thee
kan komen.
Daye Hatun af.
Eunuchen serveren thee.
Hadice Hatun, heb jij Huma Hatun gezien?

HADICE HATUN Daar bij de muur, moeder, in de schaduw.

VAL HATUN Waar?

HADICE HATUN Daar.

VAL HATUN Is er iets met haar?

HADICE HATUN Laat haar maar even.

VAL HATUN Is ze boos? Heb ik iets verkeerd gezegd?

HADICE HATUN Ze is ongelukkig.

VAL HATUN Waarom?

HADICE HATUN Dat weet u toch wel.

VAL HATUN En waar is jouw zoon?

HADICE HATUN Bij de valkenier. Hij mocht vandaag voor het eerst een valk oplaten.

VAL HATUN Ik ga haar toch even halen.

Huma Hatun, de thee is geserveerd

HUMA HATUN Ik zie het, moeder.

VAL HATUN Kom je?

HUMA HATUN Straks.

VAL HATUN Lieverd, wat is er toch met je?

HUMA HATUN Ik wou dat ik dood was.

VALIDE SULTAN Wat zeg je?

HUMA HATUN Ik ben minder dan een slavin.

VALIDE SULTAN Welnee. Je bent een concubine. En niet zomaar één: jij bent een favoriet van de sultan.

HUMA HATUN Ik ben een favoriet van u. U heeft mij uitgekozen en naar de vertrekken van de sultan gebracht.

VALIDE SULTAN Omdat jij mooi bent en lief en intelligent en muzikaal. De hele harem zit vol mooie meisjes, maar jij bent bijzonder, Huma. Dat weet je toch.

HUMA HATUN Ik wou dat de Padisjah het wist.

VALIDE SULTAN Hij weet het. Hij weet het. Hij heeft je verheven tot de gelukzaligheid.

HUMA HATUN Waarom komt hij niet, moeder?

Twee jaar geleden werd zijn zoon geboren, niet eenmaal heeft hij ons bezocht.

VALIDE SULTAN Je moet geduld hebben, mijn kind.

HUMA HATUN Hij houdt niet van me.

VALIDE SULTAN Wat is houden van? Jij hebt voor een troonopvolger gezorgd, dat is wat telt.

HUMA HATUN Wie kan er zonder liefde? Mijn leven is enkel wachten. Vanaf het ogenblik dat ik op de slavenmarkt werd uitverkoren voor de harem van de sultan, heb ik gedaan wat ik kon: lezen, schrijven, musiceren, dansen, zingen, borduren, bloemschikken, masseren, alles deed ik met hart en ziel in de verwachting dat op een dag al mijn liefde voor een man zou zijn. Misschien voor de sultan, en anders voor de man die hij me zou geven. Nu heb ik het hoogste bereikt: ik heb de Padisjah een zoon geschonken. Maar na die ene nacht heeft hij nooit meer naar mij omgekeken. Heb ik hem teleurgesteld, moeder? Heb ik teveel gepraat? Stond mijn geur hem niet aan? Waarom houdt hij wel van Hadice Hatun en haar zoon die zijn favorieten zijn? Ze zeggen dat hij liever een dochter had gehad. Had ik dat moeten weten? Nu ik moeder van een sultanszoon ben, zal er nooit meer een andere man in mijn leven zijn. Ik had beter niet geboren kunnen worden.

VALIDE SULTAN Zo mag je niet praten, mijn kind.

Wij vrouwen moeten sterk zijn. Wij moeten ervoor zorgen dat het leven doorgaat, hoe dan ook. Denk aan waar je vandaan komt. Denk aan je zoon. Als jij niet sterk bent, zal hij nooit

volwassen worden. Nu heeft hij nog twee broers. Misschien zijn die morgen dood. En dan wordt jouw zoon Mehmet de 7e sultan van het Ottomaanse rijk. En jij zult de Valide Sultan, de moeder van de sultan zijn.

HUMA HATUN U bent lief. En wijs. Als ik met u praat, glijdt alle verdriet van mij af als dauw van een blad.

VALIDE SULTAN Kom thee drinken. Daarna roep je je bedienden om je te helpen je mooiste kleren aan te trekken. Zorg ook dat je zoon er uit ziet als een sultanszoon. Tegen de avond kom ik jullie halen.

HUMA HATUN Waar gaan we naar toe, moeder?

VALIDE SULTAN Naar de Padisjah. Als de profect niet naar de berg komt, moet de berg maar naar de profect.

HUMA HATUN Dank u, moeder. Dank u, dank u.

Scène 3

*EDIRNE 30 maart 1434
Paleis van de sultan
Grootvizier, Murat*

GROOTVIZIER Mijn vorst, de toestand van uw keizerrijk, is plotseling kritiek. Vanuit het Westen, zo meldde mij een bode, trekt een leger, gevormd door christenen uit alle landen, naar onze hoofdstad op. Het is hun plan, zo hebben mijn spionnen mij verzekerd, om onverwacht ons rijk te attaqueren,

de sultan te verjagen en die dwaas, die Orhan, dan als vorst te installeren.
MURAT En nu wilt u dat ik hen voor zal zijn, dat ik hen in een hinderlaag laat lopen?

GROOTVIZIER Dat zou, Padisjah, wel het beste zijn.
MURAT U weet: het is mijn wens niet om te vechten.

Maar evenmin wil ik een rijk verspelen dat Allah zelf mij eens gegeven heeft.
GROOTVIZIER Padisjah, vorst, het leven van een koning

telt zoveel zegeningen als gevaren. Uw hart kan overlopen van de wens tot vrede, desondanks kan het uw taak, ja zelfs uw plicht zijn, om dat christenvolk genadeloos hun trekken thuis te geven. De toestand aan uw grenzen is precair: de troepen gaan zich meer en meer vervelen.

De mannen vinden geen voldoening meer in patrouillering- of bewakingstaken. Zij morren bij hun eigen commandanten en kunnen uit baldadigheid gaan muiten. Geef hen een vijand die zij nog vandaag op dood en leven kunnen gaan bevechten. En stel een plundering van elke stad daarbij in het vooruitzicht, als beloning. U zult tezeldertijd uw vijand stoppen en van uw krijgers nieuwe vrienden maken.

MURAT Ik dank u, grootvizier, voor een advies dat ik veel liever niet had willen hebben. U hebt gelijk: het zwaard is weer aan zet, want aan het front is stilstand achteruitgang.

GROOTVIZIER Padisjah, mag ik u nog wijzen op gevaar dat dichterbij zijn kop op steekt?
MURAT Wat voor gevaar bedoelt u, grootvizier?

Wat is het dat u zo zeer verontrust?
GROOTVIZIER Het is een zaak van uw familie, heer,
die desalniettemin voor heel het rijk
van groot belang is of zou kunnen zijn.
MURAT Vertel, vertel, ik wil niet hoeven raden.
GROOTVIZIER Uw eigen zoons betreffende, mijn
vorst.
MURAT Wat is er met mijn zoons? Vooruit, vooruit.
Ik houd niet van een waarheid half verteld.
GROOTVIZIER De oudste, Ahmet, is nu bijna veertien,
en op zijn plaats in 't verre Amasya,
waarheen u hem, in al uw wijsheid, zond.
Maar vorst, de jongste twee zijn te dichtbij:
tesamen met hun moeders in uw harem.
De ene twee, de ander vier jaar oud,
zijn zij een al te makkelijke prooi,
wanneer een opstand tegen uw regime
een snelle plaatsvervanger nodig heeft.
Ik bid u: stuur hen ook naar Amasya,
de stad die ver genoeg van hier is om
uw eigen zonen niet te hoeven vrezen.
MURAT Genoeg. Ik heb uw wijze raad begrepen
en zal een afdoend antwoord overwegen.

Scène 4

EDIRNE 30 maart 1434

Paleis van de sultan

Valide Sultan, Huma Hatun, Murat, Daye Hatun

VALIDE SULTAN Padisjah, zoon, ik tref je zomaar
thuis.

MURAT Toevallig moeder, ik was uitgevochten.
VALIDE SULTAN Gelukkig, want ik moet je
dringend spreken.
MURAT Dan wilt u vast een nieuw paleis aan zee?
Vooruit, een moeder kost nu eenmaal geld.
VALIDE SULTAN Mijn zoon, ik vraag je nooit iets
voor mezelf.
MURAT O nee? Zo leer ik toch nog weer iets nieuws.
VALIDE SULTAN Je bent gemeen; als je geen sultan
was,
liet ik je door de Oppereunuch zwepen.
MURAT Wat is het, moeder, dat u me wilt zeggen?
VALIDE SULTAN Je wordt niet boos, dat moet je me
beloven.
MURAT O jee, dat is geen waardevrij begin.
VALIDE SULTAN Het gaat over je zoon.
MURAT Welke zoon?
VALIDE SULTAN De jongste. De derde.
MURAT Ik heb geen derde zoon.
VALIDE SULTAN Dat heb je wel.
MURAT Ik heb er twee, dat is genoeg.
VALIDE SULTAN En je hebt hem Mehmet, naar onze
profeet genoemd.
Je doet de moeder veel verdriet. En onrecht.
Ze mag verwachten dat je haar bezoekt.
MURAT Ik weet het.
VALIDE SULTAN En je zoon ook.
MURAT Ik kan het niet.
VALIDE SULTAN Wat niet?
MURAT Haar zien. Hem zien.
VALIDE SULTAN Waarom niet?
MURAT Ik vrees dat ik zal zien wat ik niet wil.
VALIDE SULTAN Wat is dat dan? Wat denk je dan te
zien?

MURAT De ogen van de duivel, van een monster.
 De sterren hebben zijn verhaal verteld.
 Mijn vaderhart stond stil. Mijn bloed bevroor.

VALIDE SULTAN Ze zijn hiernaast. Ik wil dat je hem ziet.
 Het is je plicht, je hebt dat kind verwekt.

MURAT Goed.

VALIDE SULTAN Wat?

MURAT U heeft gelijk: ik moet hem een keer zien.

VALIDE SULTAN En dan?

MURAT Dan stuur ik hem en Ali, met hun moeders,
 naar Amasya, naar hun oudste broer.

VALIDE SULTAN Waarom?

MURAT Vraag niet naar wat u uit ervaring weet.

VALIDE SULTAN Zal ik ze nu dan beiden binnen laten?

MURAT Alleen wanneer ze beiden kunnen zwijgen.

VALIDE SULTAN Hoe bedoel je?

MURAT Ik kijk vanachter dit gordijn naar hem.
 Laat haar nog eenmaal voor haar sultan dansen.
 Ik zal hen zien maar zonder hen te spreken.

VALIDE SULTAN Ik dank je wel, Padisjah, lieve zoon.
Huma Hatun en Daye Hatun –die een slapend kind draagt– op.
Daye Hatun legt het voor de sultan neer. Huma Hatun danst.

DAYE HATUN Het is alsof mijn meesteres, mijn lieve Huma Hatun, op die dag in zichzelf is verdwenen. Alsof haar lichaam, haar warmte, haar vreugde, haar ziel tijdens die dans zijn bevroren. Toen zij terug kwam in de harem, waren haar ogen leeg. Ze gaf haar zoon aan mij en zei: 'Zorg goed voor hem: jij bent de enige die hij nog heeft.' Dat zei ze: 'Zorg goed voor hem: jij bent de enige die hij nog heeft.'

Ik begreep het niet want ze was de liefste moeder van de wereld. Mehmet was alles voor haar. Daarna ging zij naar haar eigen vertrekken en vertoonde zich weken-, wekenlang niet meer. Heel af en toe liet ze Mehmet en mij bij zich komen. Dan drukte ze zich zonder een woord tegen ons aan en zaten we roerloos bij elkaar tot Mehmet honger kreeg en ik hem moest gaan voeden.

Scène 5

ROME 30 maart 1432
Het Vaticaan
Paus, Kardinaal

PAUS Wees welkom eminentie, ik ben blij dat u terug bent in de Heil'ge Stad, die zonder uw advies en wijze raad een dagelijkse adderkluwen is. Want voor een paus die liever missen leest dan concordaten, aktes of verdragen, is uw strategisch inzicht onontbeerlijk. Wat zou de Heil'ge Stoel in Rome zijn als u, verdekt, niet achter haar zou staan?

KARDINAAL Ik dank u Heil'ge Vader, maar de lof die u mij toezwaait heb ik niet verdiend: als kardinaal-nepoot is het mijn plicht –niet meer dan dat– u bij te staan in zaken die voor de ware kerk belangrijk zijn, maar voor Gods plaatsbekleder triviaal.

PAUS Als u maar weet dat ik het zonder u

niet redden zou. U, eminentie, bent de kurk
waarop mijn pausschap dezer dagen drijft.

KARDINAAL Ik dank u Heil'ge Vader. Dank u, dank u.

PAUS En des te meer voel ik vandaag de noodzaak
met u te spreken over iets – iets delicaats.

Een zaak die mogelijk gevoelig ligt.

U weet misschien al waar ik op doel?

KARDINAAL Misschien, misschien. Maar bent U niet
benieuwd

naar wat ik met mijn missie heb bereikt?

PAUS Ach ja, natuurlijk, u hebt weer gelijk.

Hoe was uw reis? En is het u gelukt
de keizer van mijn plan te overtuigen?

KARDINAAL Aanvankelijk leek alles mis te lopen.

De keizer van Constantinopel had
door onbekende oorzaak veel vertraging.

Maar toen ik hem dan eindelijk kon spreken,
toen bleek dat wij dezelfde zorgen delen:

de opmars van de Ottomaanse Turken
wordt ook door hem als groot gevaar beschouwd.

Vanuit het Oosten zijn zij razendsnel,
tezamen met hun duivelse religie,
verkrachtend, rovend, moordend opgerukt.

En sinds Murat, die woesteling, de troon
besteeg, kan niemand zich meer veilig wanen.

De vorst vertelde hoe zijn handelsschepen,
met goederen beladen, onderweg
naar huis, niet zelden door de Turkse vloot
geënterd werden en geconfisqueerd,
de zeelui afgevoerd in slavernij.

Mocht ooit zijn stad, Constantinopel, vallen
dan valt daarmee de hele christenheid.

PAUS Zo voelt hij dus dezelfde pijn als wij,
dezelfde angst voor wat snel komen kan:

dat heel ons Avondland geknecht zal worden
door volgelingen van een valse God.

KARDINAAL O ja, de keizer zei dat hij de stad,
in weerwil van haar niet te nemen muren,
waarschijnlijk niet zo lang zal kunnen houden
als zij wordt aangevallen door de Turk.

Verzwakt, verloederd, langzaam leeggelopen,
is zij bij overmacht een zwakke prooi.

Hij smeekt u Heil ge Vader op zijn knieën
om hem te hulp te komen, in Gods Naam.

Een christen kruistocht tegen de barbaren,
dat is de vraag die hij aan Rome stelt.

PAUS En toen? Wat was uw antwoord op zijn bede?

KARDINAAL Dat daarvoor eenheid is vereist. Zolang
de katholieke kerk in Oost en West

niet beide luist'ren naar dezelfde herder,
de paus dus, kan daarvan geen sprake zijn,
zo heb ik, Heil'ge Vader, hem gezegd.

PAUS En kon de keizer dat idee verkroppen?

KARDINAAL Eerst niet. Maar na een intensief gesprek
zag hij dat hij geen and're keuze had.

Hij heeft beloofd de eenheid van de kerk
met al zijn krachten na te streven
in ruil voor steun aan zijn bedreigde stad.

PAUS Dit goede nieuws klinkt als bazuingschal
en zal de kerk een and're toekomst geven.

Opnieuw heeft u bewezen, eminentie,
onmisbaar voor de Heil'ge Stoel te zijn.

KARDINAAL Ik dank u, dank u, uwe Heiligheid.

Wat wilde u met mij nog meer bespreken?

PAUS Ach ja, die kwestie, ach misschien maar
morgen.

KARDINAAL Zoals u wilt. Ik wens u, Heil'ge Vader,
een aangename en godsvrucht'ge dag.

PAUS Nee, wacht. Misschien maar beter nu meteen.

U weet dat ik sinds ik dit ambt ontving
een kerk heb nagestreefd die zuiver is.

Een zuiverheid in leer - en in praktijk.

Een zuiverheid die de gelovigen,
vlakbij en ver van hier tot voorbeeld strekt.

KARDINAAL Moet ik begrijpen, Uwe Heiligheid,
dat u in mijn geval uw twijfels heeft?

Dat ik die zuiverheid niet waar kan maken?

PAUS U, eminentie, heeft een vrouw. Of niet?

KARDINAAL Een vrouw... een vrouw... wat is een
vrouw precies?

PAUS Men zegt: u slaapt met haar. Is dat correct?

KARDINAAL Ik slaap met haar. Maar is zij dan mijn
vrouw?

PAUS Dat is zij zeker voor de wet van God.

KARDINAAL In dat geval heb ik –wel eens– een vrouw.

PAUS En komt u daar misschien nu net vandaan?

KARDINAAL Daar kom ik heden –min of meer– van-
daan.

PAUS Dus als men straks de ring kust aan uw hand,
dan heeft die hand zojuist een vrouw beroerd.

Dat is niet wat ik zuiverheid kan noemen.

KARDINAAL Ik was een man voordat ik purper droeg.

Waar moest die man dan blijven, Heil'ge Vader?

PAUS Het ambt dat u door God gegeven is,
al deed Hij dat ook door zijn plaatsbekleder,
vereist een grenzeloze toegewijheid.

Daarnaast kan vrouw noch kinderschaar bestaan.

Dat weet u, eminentie, en dat wist u

beslist ook bij 't aanvaarden van uw ambt.

KARDINAAL In theorie, jawel. Maar Heil'ge Vader,
ik vraag u: wie der curiekardinalen
spendeert zijn nachten in een eenzaam bed?

PAUS Het vlees is vaak te zwak, ook bij prelaten.

Maar u bent sterk. U bent mijn rechterhand.

Ik bid u: kom tot inkeer en verlaat
het bed dat God onwelgevallig is –
en mij al evenzeer. Ik smeek het u.

KARDINAAL Ik kan het niet beloven, Heil'ge Vader,
al zou ik het –voor u– ook nog zo willen.

PAUS Begrijpt u mij wel goed? Het is de paus,
de plaatsbekleder van de Allerhoogste,
die dit oprecht verzoek hier tot u richt.

Hoe kunt u dat met zulk aplomb negeren?

KARDINAAL Omdat... omdat... de vrouw met wie ik
slaap,

is zeven maanden zwanger, Heil'ge Vader.

PAUS Dat meent u niet. Dat kunt u toch niet menen?

KARDINAAL Het is de zuiv're waarheid, niets dan dat.

Het spijt me als ik u daarmee verdriet.

Niet mij – uw Heer, uw God heeft u gekwetst.

U die mijn beste, trouwste dienaar bent.

Hoe kan ik verder nog vertrouwen stellen
in iemand die de leer niet zuiver neemt?

KARDINAAL Die leer werd nimmer in praktijk
gebracht,

dat weet u net zo goed als iedereen.

Wat niet betekent dat we er ook niet

naar zouden moeten streven: dat moet wel.

Maar Heil'ge Vader, zou God willen dat
ik vrouw en kind voorgoed verstoten zou?

Ik denk het niet. Ik zal mijn schuld bekennen

en boete doen door uwe Heiligheid

mijn leven lang oprecht en trouw te dienen.

PAUS Uw woorden zijn geen balsem voor mijn ziel.

U bent mijn vaste steun en toeverlaat

in alles wat het Vaticaan betreft.

Maar liever nog had ik in u een vriend,
een ware vriend van ons geloof herkend.

Wanneer verwacht u dat uw vrouw bevalt?

KARDINAAL Rond Hemelvaart, zo zeggen de
doktoren.

PAUS Wij zullen elke middag voor haar bidden.

En zou u zich een zoon of dochter wensen?

KARDINAAL Een zoon die ons geslacht eens voort kan
zetten.

PAUS Dan wens ik u een flinke zoon die ooit
zijn vaders schuld aan onze God zal delven.

Scène 6

ROME 30 maart 1434

Slaapvertrek kardinaal

Contessa, Kardinaal, Paus, Gevolg

CONTESSA Nu ken ik u van binnen en van buiten,
mijn lieve monseigneur. Uw borst, uw rug,
uw voeten, tenen, kuiten, dijnen, buik;
de spieren in uw nek, uw armen, hoofd,
de ad'eren op uw slaap, uw haar:
het is het landschap waar doorheen ik dwaal
om aan te komen bij uw zachte mond,
die prevelend het paradijs belooft
om dat vervolgens vloekend te betreden.
Maar waar uw hart, het hart van een prelaat,
zich op kan houden, nee, dat weet ik niet.

KARDINAAL Mevrouw, mijn stenen hart ligt aan uw
voeten
en zal daar heel mijn leven blijven liggen.

CONTESSA Veel liever was het mij, meneer, als u
het op uw tong zou hebben. Heeft u mij,
in al die jaren dat u mij bemint,
ooit toegefluiserd dat u van mij houdt?
Dat u met huid en haar mij toebehoort?

KARDINAAL Mevrouw, hoe kan een man van God
dat zeggen?

Een kardinaal is geen gewone man.

CONTESSA O nee? Wat heeft die dan voor and're
drift

die hem van plebs of voetvolk onderscheidt?

KARDINAAL U weet mevrouw, vanaf de eerste kus,
dat u de Eerste in mijn leven bent,
maar niet de Enige kunt zijn, helaas.

CONTESSA U bent geen man van God, mijn
monseigneur.

Dat bent u nooit geweest en zult u ook
nooit zijn. U bent een bange man op zoek
naar zekerheden die hij in de kerk
en bij een bange paus gevonden heeft.

KARDINAAL U kent, mevrouw, mij beter dan mij
lief is.

En u? Waarnaar bent u op zoek, madame?
Wat zoekt u bij een bange leugenaar,
u die zich mag verheugen in de aandacht
van elke magistraat of edelman?

CONTESSA Ik houd van u, mijn lieve monseigneur,
met heel mijn hart, al zou ik anders willen.

KARDINAAL Zegt u dat nog eens, als het u belieft.

CONTESSA Het is mijn lot, meneer, van u te
houden.

Ik houd van u, al bent u mij niet waard.

Ik ben aan u verslingerd als verslaafd.

Een dag of nacht dat u niet bij mij bent,

die nacht, die dag, die is voor mij verloren.

Maar weet: u doet mij evenveel verdriet
als u mij vreugde geeft. Ook dat is waar.

KARDINAAL U heeft gelijk: ik maak u niet gelukkig.

CONTESSA Dat is uw taak ook niet, mijn monseigneur.

Geen mens moet van een ander het geluk
verwachten dat hijzelf niet vinden kan.

KARDINAAL Wat kan ik doen dat u tevreden stemt?

CONTESSA Dan moet u zorgen dat uw zoon, ons kind,
mijn kleine, allerliefste Christiano,
de zegen van de Heil'ge Vader krijgt.

KARDINAAL De zegen van de paus? Onmogelijk!

CONTESSA Waarom? Al wat u zegt dat zal hij doen.

KARDINAAL U weet dat dat niet kan. De leer der kerk
verbiedt ons kardinaals een nageslacht.

Hoe kan men zegenen wat niet bestaat?

CONTESSA Ik wil niet dat mijn kind nog wordt
ontkend.

Door niemand, zelfs niet door de paus van Rome.

Hij is nu twee en al die tijd verborgen
alsof zijn leven enkel schande is.

Ik wil niet dat hij opgroeit, monseigneur,
in schaamte. Wat voor iemand zou hij worden?

U zorgt dat hij gezegend wordt en anders
vertrek ik met hem naar een verre stad,
waar hij als zoon van een voorname dame
het aanzien krijgen zal dat hij verdient.

KARDINAAL U wilt, mevrouw, mij toch niet gaan
verlaten?

CONTESSA Ik wil het niet, maar zal dat zeker doen
als u niet voor een beet're toekomst zorgt.

KARDINAAL U weet dat ik niet zonder u zou kunnen.

CONTESSA Dat kunt u best. Ik hoop niet dat uw trouw
een vorm van lafheid is, maar als u meent

wat u daar zegt, doe dan wat ik u vraag
en eis de zegen van de Heil'ge Vader,
zodat uw zoon, door iedereen erkend,
met opgeheven hoofd, vol trots en moed,
dit wonderlijke leven in kan stappen.

KARDINAAL U bent de wonderlijkste vrouw, Madame,
die ooit de schaduw van het Vaticaan
betrad. Mag ik u daarvoor nog eens kussen?

CONTESSA Niet voordat u een antwoord heeft
gegeven.

KARDINAAL Wat kan een bange minnaar hierop
zeggen?

Alleen maar: ja ik zal het doen, mevrouw.

CONTESSA En meent u wat u zegt, mijn monseigneur?

KARDINAAL Jazeker, allerliefste, meen ik dat.

CONTESSA Dan is het goed, mijn hart. Kom dan maar
hier.

Muziek.

Paus en gevolg op.

Kardinaal op met slapend kind.

Knielt voor de paus. Paus zegent kind.

Scène 7

AMASYA mei 1434

Paleis van prins Ahmet

Prins Ahmet (14 jaar), Saliha Hatun

SALIHA HATUN Mijn lieve Ahmet, hooggeboren
prins,
en erfgenaam van onze gouden troon:
je beide broertjes zijn met hun gevolg,

en naar je vaders wens op weg naar hier,
het mooie, groen omzoomde Amasya.
Wij zullen ze met veel egards ontvangen
zoals het jou als pretendent betaamt.
Jouw luister zal hun kinderziel verbazen
en eerbied wekken voor hun grote broer,
die, onaantastbaar boven hen verheven,
te zijner tijd de nieuwe sultan wordt.

PRINS AHMET Moeder.

SALIHA HATUN Ja, mijn zoon.

PRINS AHMET Ik word geen sultan.

SALIHA HATUN Wat zeg je nu?

PRINS AHMET En jij geen Valide Sultan.

SALIHA HATUN Wie zou er dan sultan moeten worden?

PRINS AHMET Ali.

SALIHA HATUN Welnee.

PRINS AHMET Ali is vaders lieveling.

SALIHA HATUN Wie zegt dat?

PRINS AHMET De moeder van Ali is een prinses.

SALIHA HATUN En wat dan nog?

PRINS AHMET Eén van vaders officiële vrouwen.

SALIHA HATUN Ali is vier. Jij bent veertien.

PRINS AHMET Ze zeggen dat Ali vader iedere week
ziet.

SALIHA HATUN Een prins moet niet naar zulke
praatjes luisteren.

PRINS AHMET Wij zagen hem veel minder.

SALIHA HATUN Toch ben je nu prins-gouverneur van
Amasya.

PRINS AHMET En bovendien: ik word niet oud.

SALIHA HATUN Zeg dat niet, mijn kind.

PRINS AHMET Ik weet het.

SALIHA HATUN Wil je mijn hart breken?

PRINS AHMET Ik voel het.

SALIHA HATUN Heb je weer gedroomd?

PRINS AHMET Ja.

SALIHA HATUN Waarvan?

PRINS AHMET Ik lig te slapen in een bloementuin,
gelegen aan de oever van een meer.

Het water glinstert in het avondlicht,
de wind draagt geuren aan van roos, jasmijn,
van lelie, narcis, lotus, orchidee.

Dan nadert mij een blauwgeveleugeld beest,
geen leeuw, geen stier, maar even ontzagwekkend.

Op kousenvoeten komt het op mij af
en knielt dan naast mijn liggende gestalte.

Zijn ogen zeggen mij: wees niet bevreesd
en zet u op mijn rug. Als ik dan zit,
verheft het wonderdier zich in de lucht
en draagt mij door het lege universum.

SALIHA HATUN Mijn prins, jij wordt niet alleen
sultan: jij wordt ook dichter.

PRINS AHMET Moeder, ik ben bang.

SALIHA HATUN Kom hier, mijn schat, kom bij me.

PRINS AHMET Niet voor de dood. Maar om
vermoord te worden.

SALIHA HATUN Stil maar, stil maar.

PRINS AHMET Voor de schrik, de pijn, het mes.

SALIHA HATUN Stil toch, mijn zoon, stil nu.

PRINS AHMET Het vergif, het wurgkoord.

SALIHA HATUN Wil je me dood hebben?

PRINS AHMET Beloof me dat je me niet zult vergeten.

SALIHA HATUN Hoe zou ik dat ooit kunnen?

PRINS AHMET Wie dood gaat, wordt vergeten.

SALIHA HATUN Je gaat niet dood. Je gaat niet dood.

Je gaat niet dood.

PRINS AHMET Beloof het.

SALIHA HATUN Ik beloof het je.

PRINS AHMET Moeder, jij bent de enige die van mij houdt.

SALIHA HATUN Geduld, mijn zoon, mijn prins.
Straks houdt iedereen van jou, de nieuwe sultan.
Geduld.

Scène 8

AMASYA oktober 1437
Paleis van prins Ahmet
Daye Hatun

DAYE HATUN In Amasya wachtte prins Ahmet ons op, met heel zijn hofhouding, in vol ornaat, als de prins-gouverneur die hij was. Hij was zo lief, zo attent. Hij had zelfs aan speelgoed voor de jongens gedacht en hij stond erop voortaan samen met zijn broers te eten. Zijn moeder, Saliha Hatun, vertelde mij later dat Ahmet door onze komst helemaal was opgebloeid. 'Je zag de eenzaamheid als een oud vel van hem afvallen', zei ze. Eenmaal in onze vertrekkende, wilde mijn meesteres dat ik voortaan met haar en haar zoon in dezelfde kamer zou slapen. 'Ik vertrouw mezelf niet meer', fluisterde ze. In het begin had ik veel heimwee. Maar Amasya is een mooie stad vol prachtige gebouwen en groene tuinen. Langzaam ben ik van de stad en van de mensen hier gaan houden. En ook met mijn meesteres leek het na verloop van tijd weer beter te gaan. Mehmet en Ali speelden altijd samen en Ahmet, die ondertussen een sterke, knappe jongeman van achttien was

geworden, was hun held. Tot die verschrikkelijke dag. Hij was niet ziek, hij had geen ongeluk gehad, er was geen aanslag op hem gepleegd maar opeens was hij dood, Ahmet. Zomaar. Zijn bediende vond hem 's morgens op zijn bed. 'Hij lag er heel rustig bij', zei hij, 'heel vredig, met een glimlach om zijn lippen.' Toen ik het aan Mehmet vertelde, die een maand eerder net vijf was geworden, keek die me een tijd lang met grote ogen aan en sloeg me toen keihard in mijn gezicht. 'Jij mag niet liegen', zei hij. En hij liep weg. Ik vond hem pas uren later terug. Onder een tafel in het vertrek waar Ahmet was opgebaard. Hij was heel stil. Zo stil als hij nog nooit was geweest.

Scène 9

AMASYA oktober 1437
Een rouwkamer
Hadice Hatun, Huma Hatun, Saliha Hatun, Daye Hatun

HUMA HATUN Saliha Hatun, zus, wij komen hier met lege handen, schuldig aan het feit dat onze zonen leven, waar de jouwe –de Allerhoogste weet alleen waarom– zo plotseling van ons werd weggerukt. Wij leggen onze vriendschap, onze tranen, ons medeleven, de geschoktheid ook, de kale schaamte van ons onvermogen, deemoedig aan jouw voeten neer en hopen dat jij die als vertroosting kunt aanvaarden.

Als zusters hebben wij zo lange tijd
het lot van uitverkorenheid gedeeld.
Maar naast het hemelse was ook de pijn
van wanhoop en gemis, van grote zorgen
om dat wat komt, ons alle drie bekend.
In die vertwijfeling was steeds een troost:
het kind, de zoon die uit ons is geboren,
die vreugde geeft aan elke nieuwe dag.
Die zoete troost is jou nu afgenomen.
Ons hart, vriendin, huilt met het jouwe mee.

HADICE HATUN Saliha Hatun, zus, o blijf niet
zwijgen.

Vergeef ons ons geluk en weet: ook wij
verloren met jouw trotse prins een zoon.
Want wie was liever voor zijn kleine broertjes?
Ontroostbaar is mijn Ali door zijn dood.
En Mehmet wil niet van het doodsbed wijken.
Vriendin, aanvaard ons blijk van medeleven.
Knik enkel met uw hoofd, dat is genoeg.

SALIHA HATUN Hoe kan men vrienden zijn als de
belangen
in dood en leven zo totaal verschillen?
O zeker zijn wij zusters ooit geweest.
Hoe lang moet dat al niet geleden zijn?
Toen wij als jonge meisjes in de harem
nog droomden van de sultan en zijn bed?
Maar sinds hij ons bevruchtte en wij zonen,
gezonde zonen voor de sultan baarden,
zijn wij partijen die elkaar beloeren.
Want elk van ons weet dat een sultanszoon
alleen kan leven als hij sultan wordt.
Wordt hij het niet dan zal hij moeten sterven
om voor zijn broer geen staatsgevaar te zijn.
Dus doe niet of u huilt want ik weet beter:

uw hart dat juicht vandaag. De sultanstroon
is voor uw zoons wat dichterbij gekomen,
het wurgkoord is voorlopig afgeweerd.
Ik vraag u geen komedie meer te spelen
en wens u veel geluk met mijn verdriet.
Maar op de dag dat één van u haar zoon
aan één of and're dood verliezen zal,
wil ik op mijn beurt lachen. Roep mij dan
en laat mij nu alleen zijn in mijn smart.

Scène 10

AMASYA oktober 1437
Slaapvertrek Ali en Mehmet
Mehmet (5 jaar), Alaeddin Ali (7 jaar)

MEHMET Nu zijn wij tweeën over.
ALAEDDIN ALI Ja.
MEHMET Nu word jij sultan.
ALAEDDIN ALI Ja.
MEHMET En ga je mij vermoorden.
ALAEDDIN ALI Wat?
MEHMET Jij gaat mij wurgen. Met een zijden koord.
ALAEDDIN ALI Wanneer?
MEHMET Op de dag dat jij sultan wordt.
ALAEDDIN ALI Wie zegt dat?
MEHMET Eén van de keukenmeiden.
ALAEDDIN ALI Die dikke zeker. Die is gek. Ik ga
jou niet vermoorden.
MEHMET Echt niet?
ALAEDDIN ALI Jij bent mijn broer. En mijn beste
vriend.

MEHMET Maar blijf je dat ook?
ALAEDDIN ALI Natuurlijk.
MEHMET Ook als je sultan bent?
ALAEDDIN ALI Ik wil helemaal geen sultan worden.
MEHMET Niet?
ALAEDDIN ALI Nee.
MEHMET Waarom niet?
ALAEDDIN ALI Dan moet je altijd vechten. Da's meer iets voor jou. Zullen we samen sultan worden?
MEHMET Samen?
ALAEDDIN ALI Jij over het ene stuk en ik over het andere.
MEHMET Da's goed. Welk stuk wil jij?
ALAEDDIN ALI Waar ons oude paleis bij hoort.
MEHMET Neem ik het stuk met Constantinopel.
ALAEDDIN ALI Constantinopel? Dat is toch niet van ons?
MEHMET Dat ga ik veroveren.
ALAEDDIN ALI Waarvoor?
MEHMET Wordt dat mijn hoofdstad.
ALAEDDIN ALI Kan niet.
MEHMET Waarom niet?
ALAEDDIN ALI De muren zijn te dik.
MEHMET Wie zegt dat?
ALAEDDIN ALI Onze vader.
MEHMET Toch ga ik Constantinopel veroveren.
ALAEDDIN ALI Jij wordt vast een hele goede sultan.
MEHMET Denk ik ook.
ALAEDDIN ALI En ik?
MEHMET Jij moet beter leren vechten. Anders vermoorden ze je.
ALAEDDIN ALI Wie zegt dat?
MEHMET Die keukenmeid.
ALAEDDIN ALI Zou jij mij kunnen vermoorden?

MEHMET Wanneer?
ALAEDDIN ALI Als jij sultan werd.
MEHMET Ik zou het wel kunnen. Maar ik zou het niet doen.
ALAEDDIN ALI Echt niet?
MEHMET Jij bent mijn broer. En mijn beste vriend.
ALAEDDIN ALI Wij blijven altijd bij elkaar. Toch?
MEHMET Ja.
ALAEDDIN ALI Zullen we later samen een harem nemen?
MEHMET Nee, da's onhandig. Van Edirne naar Constantinopel, da's een eind hoor.
ALAEDDIN ALI O. Jammer.
MEHMET Ja. Dus dat is afgesproken?
ALAEDDIN ALI Wat?
MEHMET Dat we samen sultan worden.
ALAEDDIN ALI Ja.
MEHMET Dan moeten we nu ons bloed vermengen.
ALAEDDIN ALI Hoe gaat dat?
MEHMET Je maakt hier een snee. En als er dan bloed komt, doen we onze handen op elkaar.
ALAEDDIN ALI Okee.
MEHMET Ik word Mehmet II.
ALAEDDIN ALI En ik Alaeddin I.
MEHMET Gefeliciteerd Alaeddin I, met de sultans-troon.
ALAEDDIN ALI Jij ook Mehmet II.
MEHMET Zou de Padisjah het goed vinden?
ALAEDDIN ALI Wat?
MEHMET Dat wij samen sultan worden?
ALAEDDIN ALI Onze vader vindt alles goed wat ik wil.
MEHMET Waarom heeft hij zijn eigen broers dan vermoord?
ALAEDDIN ALI Dat heeft hij niet.

MEHMET Wel.

ALAEDDIN ALI Wie zegt dat?

MEHMET Die keukenmeid.

ALAEDDIN ALI Die is gek.

MEHMET Ali, vertel nog eens hoe de Padisjah eruit ziet.

ALAEDDIN ALI Een gouden schijn bestraalt zijn koninklijk

gezicht als zonlicht dat het water streelt.

Zijn tulband, rijk bestikt met edelstenen, be kroont zijn vorstelijke silhouet.

Het kromme zwaard dat aan zijn zijde hangt, nog druipend van het zwarte christenbloed, getuigt van moed en onverschrokkenheid.

Zijn vaste tred, zijn fiere oogopslag, zijn kalme stem, in alles is hij vorst der Ottomanen, sultan bij genade van Allah, die hem zal behoeden en beschermen tegen allerhande kwaad.

Een zwerm van rijk geklede jonge vrouwen bevolkt zijn harem en bezoekt zijn bed.

Des nachts beschijnt een zilvergrijze maan zijn rijk waaraan geen einde lijkt te komen.

MEHMET Ik zou hem ook eens willen zien.

ALAEDDIN ALI Zal ik het vragen?

MEHMET Hij zegt toch nee. Hij haat me.

ALAEDDIN ALI Hij haat je niet.

MEHMET Wat dan?

ALAEDDIN ALI Weet ik niet. Maar hij haat je niet.

MEHMET Lijk ik op hem?

ALAEDDIN ALI Een beetje.

MEHMET Hoezo een beetje?

ALAEDDIN ALI Jij hebt net zo'n neus. En dezelfde kleur ogen.

MEHMET Jij bent zijn lieveling.

ALAEDDIN ALI Ja.

MEHMET En ik niet.

ALAEDDIN ALI Nee.

MEHMET Kan me niks schelen.

ALAEDDIN ALI Zullen we gaan slapen?

MEHMET Ja.

ALAEDDIN ALI Welterusten, sultan Mehmet II.

MEHMET Welterusten, sultan Alaeddin I.

Scène II

TE VELDE oktober 1437

De sultanstent

Soldaat, Murat, Grootvizier, Bode

SOLDAAT Opnieuw, mijn vorst, heeft u de christen-troepen,

gelegen aan de monding van de Donau, met hulp van Allah, glorieus verslagen.

Uw mannen vielen in het ochtendlicht, en onder pijlenregens van hun vrienden, de suffe vijand per verrassing aan en gingen daar tekeer als woeste leeuwen, totdat het rood zag van het christenbloed en men de vlag der overgave hees.

MURAT Dat Allah zij geprezen en zijn Naam geschreven in het boek van ons geslacht, tot roem van heel het Ottomaanse volk.

SOLDAAT Wat doen wij vorst, met hen die nu in angst en vrezend voor hun leven, op het veld verzameld zijn, acht duizend in gestalt?

Wilt u dat wij in slavernij hen voeren?
Of heeft hun lot een and're naam: de dood.
MURAT Genade staat een overwinnaar goed.
Wat is de zin van nodeloze bloeddorst?
Voer hen als slaven weg zodat zij nog
van waarde kunnen zijn voor heel ons volk.
GROOTVIZIER Staat u mij toe, Padisjah, ongevraagd
U van advies te dienen: onze voorraad
is door de lange mars nu uitgeput.
Een slavenkaravaan zou zonder twijfel
de nekslag voor een verd're veldtocht zijn.
MURAT Blijft enkel doodslag over. Wat een keus.
Vooruit, ik ben niet bang voor vuile handen.
Ga heen en doe uw plicht. Ik zal hier gruwen
en bidden dat het ons vergeven wordt.
SOLDAAT Padisjah, vorst, een bode uit het verre,
geliefde Amasya heeft zojuist
ons kampement bereikt met een bericht
voor U, een boodschap die, zo zegt hij zelf,
onmogelijk nog langer wachten kan.
MURAT Daar is het weer: dat voorgevoel van rampen,
van catastrofes zonder weerga, dat
mij nu al zoveel jaren begeleid.
Laat binnen dan die bode, laat hem zeggen
welk duister lot ons nu weer heeft getroffen.
Is het de pest die weer is uitgebroken?
Een opstand? Ziekte? Dood? Vooruit, spreek op.
BODE Ik smeed u vorst, Padisjah, om genade.
Ik ben de brenger van het slechte nieuws
maar draag daaraan geen schuld. Ik hoop dat u
dat in uw wijsheid mee zult overwegen.
MURAT Ja, ja, schiet nu maar op. Wat heb je mij
te melden?
BODE Uw zoon is dood.

MURAT Wat zeg je?
BODE Uw zoon is dood.
MURAT Welke?
BODE De oudste, Padisjah.
MURAT Ahmet?
BODE Hij is het.
MURAT Allah zij dank: niet Ali. Waaraan is hij
gestorven?
BODE Dat is een raadsel, vorst. Hij werd 's ochtends
dood gevonden.
MURAT Hij was ziek?
BODE Nee heer, dat niet. Hij ging kerngezond naar
bed.
MURAT Het was geen moord?
BODE Ook dat niet, heer.
MURAT Dan moet het wel de wil van Allah zijn,
de Allerhoogste die bepaalt wie leeft
en wie er sterven moet. Ik dank u, heer,
dat Ali leven mag, het kind, de zoon
van haar die mij het allerliefste is.
BODE De moeder van uw oudste zoon zou willen
dat u naar haar, naar Amasya komt
om samen Ahmets graf te gaan bezoeken.
MURAT Zeg haar dat ik niet weg kan, dat de strijd
voortdurend mijn aanwezigheid verlangt.
Nu alles dan voorgoed veranderd is,
wil ik dat Ali prins-gouverneur
wordt in Manisa. Mehmet gaat niet mee,
maar blijft in Amasya en wordt daar
de nieuwe prins-gouverneur der stad.

Scène 12

AMASYA november 1437

Een binnenplaats

Daye Hatun, Mehmet (5 jaar)

Mehmet heeft een stok in zijn hand, een touw om zijn middel.

Daye Hatun komt op met een dode hond.

Gooit die op de grond.

DAYE HATUN Heb jij dat gedaan?

Mehmet antwoordt niet.

Eén van de keukenmeiden zegt dat jij dat gedaan hebt.

MEHMET Die dikke zeker. Die is gek.

DAYE HATUN En dat er nog meer dode honden in de tuin liggen. Allemaal gewurgd met een stuk touw.

MEHMET O.

DAYE HATUN Zo'n zelfde touw als jij om je middel hebt.

MEHMET Nou en? Ik ben de zoon van de sultan. Ik doe wat ik wil.

DAYE HATUN Kom eens hier.

MEHMET Nee.

DAYE HATUN Kom hier, zeg ik.

MEHMET Nee.

DAYE HATUN Moet ik je komen halen?

MEHMET Dan sla ik.

DAYE HATUN Wil jij mij slaan? Je eigen voedster?

MEHMET Jij bent mijn slavin.

DAYE HATUN Wat zeg je?

MEHMET Ik doe met jou wat ik wil.

DAYE HATUN Dacht je dat?

Dat zullen we nog wel eens zien.

Daye Hatun loopt naar Mehmet. Die slaat als een bezetene met de stok op haar in.

Au au au au au. Mehmet hou op, hou op.

Mehmet!

MEHMET Als jij niet naar mij luistert, sla ik je.

DAYE HATUN Wat is er met je?

MEHMET Ik ben Mehmet, de zoon van de sultan.

Niemand gaat meer zeggen wat ik moet doen.

Daye Hatun huilt.

Hou op met huilen. Hou op, zeg ik, anders sla ik je weer.

Daye Hatun gaat door met huilen. Mehmet slaat haar.

Daye Hatun stopt met huilen.

DAYE HATUN Ik geloofde het niet. Maar je hebt het wel gedaan: jij hebt die honden gewurgd.

Waarom? Waarom?

MEHMET Om te oefenen.

DAYE HATUN Te oefenen? Voor wat?

MEHMET Voor later.

DAYE HATUN Lieverd, kom eens bij me.

MEHMET Nee.

DAYE HATUN Ik ben niet meer boos op je.

MEHMET Ik wel op jou.

DAYE HATUN Waarom?

MEHMET Ik ben boos op iedereen.

DAYE HATUN Kom nou bij me.

MEHMET Nee.

DAYE HATUN Ik hou van je. Dat weet je toch.

MEHMET Ik niet van jou.

DAYE HATUN Dat is niet waar.

MEHMET Ik hou van niemand.

DAYE HATUN Ook niet van Ali?

MEHMET Nee.

DAYE HATUN Echt niet?
MEHMET Nee.
DAYE HATUN Waarom niet?
MEHMET Omdat hij is weggegaan.
DAYE HATUN En van je moeder?
MEHMET Ook niet.
DAYE HATUN Mehmet, lieve schat, als je echt niet
meer van mij houdt, ga ik weg.
MEHMET Waar naartoe?
DAYE HATUN Weet ik niet. Weg.
MEHMET Je mag niet weg.
DAYE HATUN Waarom niet?
MEHMET Ik verbied het je.
DAYE HATUN Jij kunt mij niets verbieden, lieverd.
MEHMET Wel. Ik ben de zoon van de sultan.
DAYE HATUN Al was je de sultan zelf. Ik doe wat ik
wil.
MEHMET Je mag niet weg.
DAYE HATUN Krijg ik dan een kus van je?
MEHMET Nee.
DAYE HATUN Dan ga ik.
MEHMET Nee, niet weggaan, niet weggaan, niet
weggaan.
DAYE HATUN Een kus. Is dat teveel gevraagd?
*Mehmet geeft Daye Hatun een kus. Daye Hatun pakt
hem en overlaadt hem met kussen.*
Nou heb ik je, driftkop, nou heb ik je.
Zul je geen honden meer wurgen?
Mehmet schudt nee.
Wat zeg je?
MEHMET Nee.
DAYE HATUN En zul je je eigen Daye Hatun niet
meer slaan?
MEHMET Nee.

DAYE HATUN Nooit meer?
MEHMET Nee.
DAYE HATUN Dan blijf ik. Ben je nou tevreden?
MEHMET Ja.

Scène 13

*AMASYA november 1437
Slaapvertrek Huma Hatun
Daye Hatun, Huma Hatun*

DAYE HATUN U heeft om mij geroepen, meesteres?
HUMA HATUN Kom binnen, Daye Hatun, en sluit
de deur
want zelfs de muren hebben hier nog oren.
Hoe is het met mijn zoon? Is hij nog steeds
bedroefd om het vertrek, zo overhaast,
van Ali, niet alleen zijn broer maar ook
zijn enige, zijn allerbeste vriend?
DAYE HATUN Bedroefd is niet het juiste woord.
Meer kwaad,
des duivels, woedend, agressief, vol wrok.
Hij wil niet eten, praten nog veel minder,
tenminste niet zo dat je hem verstaat.
Soms kreunt hij urenlang in zijn verdriet
en brult dan als een tijger die gewond is.
Dan ben ik bang voor hem, mijn meesteres.
Ik zou hem willen troosten maar ik kan
hem in zijn woede, gewelddadigheid,
boosaardigheid, onmogelijk bereiken.
HUMA HATUN Geduld, mijn lieve Daye Hatun,
geduld.

Het is een driftkop, maar te zijner tijd
zal hij ook weer kalmeren. Luister goed,
ik wil met jou bespreken wat voor ieder,
op straffe van de dood, geheim moet blijven.
DAYE HATUN U weet: als u dat wilt, houd ik mijn
mond.

HUMA HATUN Nu Ahmet dood is, is mijn wilde
zoon
de tweede in de lijn van troonopvolging.
Maar wil hij overleven dan zal hij
–dat weet jij ook– de eerste moeten worden.
Ik heb een plan dat daartoe leiden kan.
Voor Ali naar Manisa is verhuisd,
heb ik een jonge slaaf aan hem beloofd
van wie ik ooit het leven heb gered
en die mij daarom veel verschuldigd is.

Hizir op.

Hij moet voorzichtig het vertrouwen winnen
van hem die nu zijn nieuwe meester heet
en pogen altijd in zijn buurt te zijn.

DAYE HATUN O meesteres, ik bid u spreek niet
verder.

HUMA HATUN Waarom niet?

DAYE HATUN Ik ben bang.

HUMA HATUN Wij zijn allemaal bang. Maar dat is
geen reden om laf te zijn.

DAYE HATUN Vergeef mij, meesteres, dit ogenblik
van zwakte. Spreekt u verder, ik ben stil.

HUMA HATUN Nu goed. Als hij in lichaam en in
geest
een man van staal geworden is, een krijger,
dan zal hij met dit zuiver zijden koord
gaan doen wat op een dag gedaan moet worden.
Huma Hatun geeft Hizir het koord.

Wat is er Daye Hatun? Wat zie je bleek.
DAYE HATUN Het is de warmte, meesteres, die maakt
dat ik zo wankel op mijn benen sta.
HUMA HATUN Nog enkel dit: hij stuurt mij via jou
een maandelijks bericht. Bewaar dat goed
en zorg dat niemand het te lezen krijgt.
DAYE HATUN Jawel, mijn meesteres. Mag ik nu
gaan?
HUMA HATUN Mijn lieve Daye Hatun, stel je toch
voor:
eens zal jouw Mehmet zich Padijsjah noemen.

DEEL 2

VERTROUW OP ALLAH MAAR BIND JE KAMEEL VAST

Scène 14

ROME november 1437

Het Vatikaan

Paus, Kardinaal

PAUS Na vijf jaar voorbereiding, eminentie,
is ons geloof in Oost en West herenigd;
is eindelijk dan het verdrag getekend
dat God gevallen is en bovendien
tot ieders baat, de Turken tot verdriet.
Want voortaan staan wij allen op de bres
als één van ons door hen wordt aangevallen.
Zo hopen wij Constantinopel voor
beleg en ondergang nog te behoeden
en rest de laatste taak: ervoor te zorgen
dat dit verdrag ook echt wordt nageleefd.
Mag ik u vragen om naar ginds te gaan
en alles in de juiste baan te leiden?

KARDINAAL Ik zou niets liever willen, Heil'ge Vader.
Vanaf de dag dat ik u ben gaan dienen,
zag ik de eenheid als ons eerste doel
om zo de ondergang van ons geloof,
van onze christenwereld te voorkomen.
Maar uitgerekend op dit blijde uur
kan ik tot mijn verdriet niet lang van huis.

PAUS Niet lang van huis? Dat zegt een kardinaal?

Een man van God die leeft voor zijn geloof?

KARDINAAL Mijn vrouw –vergeef mij dat gewraakte woord–

is, uwe Heiligheid, heel ernstig ziek.

PAUS U heeft mij, eminentie, ooit beloofd

dat ik dat woord nooit meer zou hoeven horen.

KARDINAAL Het spijt mij, Heil'ge Vader, meer dan ik u zeggen kan. Maar wat in dit geval

te doen? Mijn zoon is vijf, zijn moeder ziek.

En als de tekenen ons niet bedriegen

dan zal zij spoedig sterven. Moet ik dan,

als christenmens, mijn zoon en haar die ik

bemin, gewetenloos hier achterlaten?

PAUS Hoe zou ik zoiets van u kunnen vragen?

Mijn vraag lag ver daarvoor, dat weet u goed.

Want wie getrouwd is met het aardse leven

zal altijd weer voor dit dilemma staan.

KARDINAAL Als God het wil zal hij genezing brengen en zal ik u opnieuw ten dienste zijn.

PAUS Ik weet niet, eminentie, of ik dat

wel wil. U was altijd mijn rechterhand

maar als die hand gebreken gaat vertonen,

hoe zal ik mij dan van mijn taken kwijten?

Ik noem de zegetochten van de Turk:

de kruistocht die zijn opmars stuiten zou,

verzandt jaar in jaar uit in beuzelingen.

Nog even en de schrik van heel het westen

staat voor de poorten van de Heil'ge Stad.

KARDINAAL Gelukkig heb ik daaromtrent goed nieuws:

des sultans oudste zoon, geheten Ahmet,

is, achttien pas, gestorven in zijn slaap.

Dit heeft het Satansrijk geducht ontregeld,

de daadkracht van de oude vorst gebroken,

die in zijn oudste zoon de pretendent

verloor. De Turkse opmars aan de Donau,

is zo tot staan gebracht door christentropen

waarbij de overwonnenen gevild,

gekookt, in twee gehakt, gespietst,

geroosterd, levend-nog begraven zijn.

'Gevild, gekookt, in twee gehakt, gespietst?'

Zijn dat praktijken voor een christenmens?

KARDINAAL Soldaten zijn niet zelden woestelingen.

Besef van goed en kwaad is op het slagveld

vaak niet de allereerste kracht of deugd.

PAUS Moet ik nu blij zijn met een overwinning

of treuren om gebrek aan mededogen?

Het goede nieuws van deze dag komt zo

in meer dan twijfelachtig licht te staan.

Daarbij komt tot mijn spijt ook nog de vraag

of ik, als plaatsbekleder Gods, mijn lot

nog langer met het uwe kan verbinden.

Ik zal dus bij mijzelf te rade gaan.

Ik wens u ondertussen, eminentie,

veel sterkte in een tijd zo vol verdriet.

Dat God u kracht mag geven om uw lot

te dragen en uw zoon tot steun te zijn.

Scène 15

ROME november 1437

Sterfbed Contessa

Contessa, Christiano (5 jaar), Kardinaal, Paus, Gevolg

CONTESSA Kom binnen, lieverd. Wees maar niet bang.

CHRISTIANO Wat zie je wit, mama.
CONTESSA Ja schat, ik ben erg ziek.
CHRISTIANO Ga je dood?
CONTESSA Ik denk het wel.
CHRISTIANO Wat denk jij, papa?
KARDINAAL Nee, mama gaat niet dood. Ze wordt vast beter. We moeten maar flink bidden.
CHRISTIANO Als je dood gaat, wat gebeurt er dan met je?
KARDINAAL Dan ga je naar de hemel.
CONTESSA Dat weet ik niet, hoor. Kan me ook niet schelen.
CHRISTIANO Krijg je dan vleugels?
CONTESSA Vleugels?
CHRISTIANO Om naar de hemel te vliegen.
CONTESSA O zo. Nee dat denk ik niet.
CHRISTIANO Maar hoe kom je er dan?
KARDINAAL Daar zorgt Onze Lieve Heer voor.
CHRISTIANO Ja, maar hoe?
KARDINAAL Dat weet niemand. Dat is het geheim van God.
CHRISTIANO Is het daar fijn?
CONTESSA Waar?
CHRISTIANO In de hemel.
CONTESSA Dat zeggen ze.
CHRISTIANO Is het daar fijn, papa?
KARDINAAL Ja, heel fijn.
CHRISTIANO Hoe weet je dat?
KARDINAAL Dat geloof ik.
CHRISTIANO Ben je er al eens geweest?
KARDINAAL Nee, dat niet. Maar wel in de hemel op aarde.
CHRISTIANO Waar is die dan?
KARDINAAL Overal waar je moeder is.

CHRISTIANO Echt? Hier ook?
KARDINAAL Zelfs hier.
CHRISTIANO Dan is de hemel saai. Wil je er wel naar toe, mama?
CONTESSA Ik zal wel moeten.
CHRISTIANO Waarom?
CONTESSA Waar moet je anders heen?
CHRISTIANO Blijf je lang weg?
CONTESSA Ik blijf voor altijd weg, lieverd.
CHRISTIANO Is dat lang?
CONTESSA Ja, heel erg lang.
CHRISTIANO Nog langer dan toen papa naar Mantova was?
CONTESSA O ja, veel langer.
CHRISTIANO Dat vind ik niet leuk.
CONTESSA Christiano, als ik weg ben, moet je goed naar papa luisteren.
CHRISTIANO Waarom?
CONTESSA Omdat... omdat... hij weet hoe het moet.
CHRISTIANO Maar jij luisterde toch ook nooit?
CONTESSA Da's ook weer waar.
KARDINAAL Wat zeg je, lieveling?
CONTESSA Niks.
KARDINAAL Word je niet te moe?
CONTESSA Waarvan?
KARDINAAL Van ons.
CONTESSA Jawel. Maar dat kan me niet schelen.
KARDINAAL Zullen we weer gaan?
CONTESSA Nee. Ik wil dat jullie tot het einde blijven. Durf je dat, lieverd?
CHRISTIANO Weet ik niet.
CONTESSA Doodgaan is niet eng, hoor.
CHRISTIANO Echt niet?
CONTESSA Welnee. Je houdt gewoon op met ademen.

Dat is alles.

CHRISTIANO Maar je wordt toch koud en stijf?

CONTESSA Vind je dat eng? Voel eens aan die muur.

Die is ook koud en stijf. Niks engs aan.

CHRISTIANO En je gaat stinken.

CONTESSA Jullie gaan me toch zeker wel op tijd begraven?

CHRISTIANO Wanneer moet dat?

CONTESSA Na drie dagen.

CHRISTIANO Maar over drie dagen ben ik jarig.

CONTESSA O ja, dat is waar ook. Nou dan vieren we het samen: jouw verjaardagsfeest en mijn begrafenis.

CHRISTIANO Krijg ik dan wel een cadeau?

CONTESSA Natuurlijk krijg jij een cadeau. Licht allang klaar. En nog extra groot ook.

Zo, en nu ben ik moe. Ik denk dat ik even ga slapen en dan maar meteen dood ga. Dat moet toch gebeuren. Wil jij mij ondertussen een verhaal vertellen? Dat kun je zo goed.

CHRISTIANO Waarover?

CONTESSA Een blauwgevleugeld beest.

CHRISTIANO Een koning houdt een blauwgevleugeld beest

gevangen in een grot van zeekoraal.

En eens per jaar, als zon en maan tezamen

de hemelboog verlichten, laat hij het

bevrijden. Slaperig en hongerig

begint het door het bange land te dwalen,

op zoek naar een alleen gelaten kind

dat spoorloos in zijn bek verdwijnen zal.

Nu is het weer zo ver: het beest is los.

Het zoontje van de koning is alleen

op jacht naar vlinders die hij op wil prikken.

Hij hoort een zacht gebonk, een ronkend snuiven

en ziet dat in de verte iets hem nadert: het is een prachtig, blauwgevleugeld beest.

Hij is niet bang en blijft heel rustig kijken wanneer het schepsel dreigend op hem af komt.

Wat is het mooi: de buik die rood begint en in oranje eindigt, poten zwart

met bijna witte stippen, oren die

van groen naar geel verkleuren, maar vooral

die blauwe vleugels zijn voor hem een wonder.

Hij steekt zijn hand uit om het dier te aaien.

Dat zakt verwonderd langzaam door zijn knieën,

legt dan zijn kop in stille overgave

en zuchtend aan de voeten van de jongen.

Als die dan op zijn rug geklommen is,

verheft het wonderdier zich in de lucht

en draagt hem naar het lege universum.

Contessa sterft. Muziek.

Opkomst paus en gevolg.

Paus zegent lichaam Contessa.

PAUS Mijn medeleven en de kracht van God,

waarin berusting en vertroosting is,

die breng ik u op deze droeve dag.

Alleen de Allerhoogste weet waarom

wij komen en weer gaan, wat toch de zin

van ons bestaan kan zijn. Wat u betreft:

u zult nu op de eerste plaats voor hem,

uw zoon, een leidsman moeten zijn, een vader,

die elke dag opnieuw er voor hem is.

Op u moet hij zijn toekomst kunnen bouwen.

En daarom geef ik u als rechterhand

der Heil'ge Stoel een onbepaald verlof.

Wanneer uw zoon tot rijpheid is gekomen,

zie ik u moog'lijk in mijn dienst terug.

Ik wens u beiden alle kracht en moed.

Scène 16

MANISA juni 1443

Slaapvertrek Alaeddin Ali

Alaeddin Ali (13 jaar), Hizir

ALAEDDIN ALI Hizir.

HIZIR Ja, meester.

ALAEDDIN ALI Ik kan niet slapen.

HIZIR Zal ik u thee brengen?

ALAEDDIN ALI Nee.

HIZIR Zal ik het vuur aanmaken?

ALAEDDIN ALI Nee.

HIZIR Zal ik uw hoofd masseren?

ALAEDDIN ALI Ja.

Hizir, hoe lang zijn we nu al hier?

HIZIR In Manisa, meester?

ALAEDDIN ALI Ja.

HIZIR Zes jaar.

ALAEDDIN ALI Ik mis Mehmet nog elke dag.

HIZIR Dat blijft, meester. Het is uw broer.

ALAEDDIN ALI En mijn beste vriend.

HIZIR En uw beste vriend.

ALAEDDIN ALI En jij?

HIZIR Wat, meester?

ALAEDDIN ALI Mis jij niemand?

HIZIR Ik ben een slaaf, meester.

ALAEDDIN ALI Mis je Huma Hatun niet?

HIZIR Een beetje.

ALAEDDIN ALI Die heeft je toch ooit het leven
gered, of niet?

HIZIR Ja, meester.

ALAEDDIN ALI Hoe ging dat?

HIZIR Ik was nog klein. Ik viel in de vijver. En

Huma Hatun haalde me er net op tijd uit.

ALAEDDIN ALI Hizir.

HIZIR Ja, meester.

ALAEDDIN ALI Ik ben blij dat jij er bent.

HIZIR Dank u, meester.

ALAEDDIN ALI Anders was ik hier zo alleen.

HIZIR Maar uw moeder is er toch ook?

ALAEDDIN ALI Ik ben dertien, Hizir. Ik ben een

man. Ik kan niet aan mijn moeder blijven hangen.

HIZIR Zal ik ook uw voeten masseren?

ALAEDDIN ALI Ja.

Als jij mijn slaaf niet was, Hizir, kon jij mijn
vriend zijn.

HIZIR Dank u, meester.

ALAEDDIN ALI Op de dag dat ik sultan word, geef ik
jou de vrijheid.

HIZIR U bent te goed.

ALAEDDIN ALI En een mooi meisje om een gezin
mee te stichten.

HIZIR Dat zal nog wel even duren, meester.

ALAEDDIN ALI Nee. Vader heeft al een paar keer
gezegd dat hij zich terug wil trekken.

HIZIR Meent u dat?

ALAEDDIN ALI Dat hij afstand wil doen van de
troon ten gunste van mij.

HIZIR Echt?

ALAEDDIN ALI Ja.

HIZIR En Mehmet?

ALAEDDIN ALI Wat is daarmee?

HIZIR Wordt die dan ook sultan?

ALAEDDIN ALI Natuurlijk niet. Er kan er maar één
sultan zijn.

HIZIR En u bent de oudste.

ALAEDDIN ALI Bovendien is mijn moeder een prinses, een officiële echtgenote. En Huma Hatun maar een concubine.

HIZIR Maar had u niet afgesproken om samen sultan te worden?

ALAEDDIN ALI Zes jaar geleden, toen we nog kinderen waren.

HIZIR En dat geldt nu niet meer?

ALAEDDIN ALI Nee, natuurlijk niet.

HIZIR Zo goed, meester? Denkt u dat u weer kunt slapen?

ALAEDDIN ALI Wil je ook mijn nek nog even masseren?

HIZIR Natuurlijk, meester.

ALAEDDIN ALI Wacht, dan doe ik mijn hemd uit.

HIZIR Laat uw hoofd maar hangen, meester. En doet u uw ogen maar dicht. Des te beter kunt u zich ontspannen.

Hizir staat achter Alaeddin Ali. Haalt een zijden koord tevoorschijn. Wurgt zijn meester.

Scène 17

EDIRNE juni 1443

Paleis van de sultan

Murat, Grootvizier, Mehmet (11 jaar)

MURAT Nu is mijn droom, mijn laatste hoop vervlogen.

Laat rampen komen, laat een vloed dit rijk, dit wrede, onverzadigbare monster, verdelgen. Laat de zee, de aarde beven.

Barbaren: kom en steek dit rijk in brand opdat het ondergaat en nooit herrijst.

Mijn troon, mijn macht, mijn vrouwen, goud, mijn leven,

wat is het waard nu hij er niet meer is: mijn Ali, wonderkind, mijn erfgenaam.

Schreeuwt, brult, huilt.

GROOTVIZIER Kan ik u helpen, Padisjah?

MURAT Donder op, stuk ongeluk.

GROOTVIZIER Zoals u wilt, Padisjah.

MURAT Aasgier.

GROOTVIZIER Ik wilde u alleen vertellen, Padisjah...

MURAT Lazer op.

GROOTVIZIER Ik wens u een prettige dag, Padisjah.

MURAT Kom terug. Wat had je te vertellen?

GROOTVIZIER Uw zoon is uit Amasya aangekomen.

MURAT Welke zoon?

GROOTVIZIER Uw jongste zoon. Mehmet.

MURAT Waarvoor?

GROOTVIZIER U heeft hem ontboden.

MURAT Wanneer?

GROOTVIZIER Na de dood van Ali.

MURAT Noem die naam nooit meer.

GROOTVIZIER Neem mij niet kwalijk, Padisjah. Zal ik hem binnenlaten?

MURAT Wie?

GROOTVIZIER Prins Mehmet.

MURAT Waarom niet.

Mehmet op.

Dus jij bent mijn zoon.

MEHMET Ja.

MURAT Wat 'ja'?

MEHMET Ja, vader.

MURAT Ja, Padisjah.

MEHMET Ja, Padisjah
MURAT Heeft je moeder je geen manieren geleerd?
MEHMET Nee.
MURAT Wat 'nee'?
MEHMET Nee, Padisjah.
MURAT Waarom ben je zo klein?
MEHMET Ik ben niet klein.
MURAT Je lijkt wel een dwerg.
MEHMET Ik ben sterk.
MURAT O ja?
MEHMET Ja.
MURAT Laat maar zien.
Mehmet loopt naar de grootvizier en gooit hem op de grond.
MEHMET Ik kan hem ook optillen en het raam uit gooien.
MURAT Jij bent niet goed snik.
MEHMET Dus u bent mijn vader.
MURAT Ja.
MEHMET De man die Constantinopel twee jaar lang heeft belegerd.
MURAT Ja.
MEHMET Maar niet ingenomen.
MURAT Wat bedoel je daarmee?
MEHMET Niks.
MURAT Hoe oud ben je?
MEHMET Elf.
MURAT Laat je handen zien.
MEHMET Waarom?
MURAT Laat je handen zien. Heb je ze gewassen?
MEHMET Nee.
MURAT Hoe durf jij je sultan ongewassen onder ogen te komen?
MEHMET U ziet er uit als een oude man.

MURAT O ja?
MEHMET Ja.
MURAT Zo voel ik me ook.
MEHMET Bent u ziek?
MURAT Nee.
MEHMET Wat dan?
MURAT Moe.
MEHMET Waarvan?
MURAT Van het oorlog voeren.
MEHMET Waarom stopt u er niet mee?
MURAT Met oorlog voeren?
MEHMET Met sultan zijn.
MURAT Wie moet mij dan opvolgen?
MEHMET Ik.
MURAT Jij bent elf.
MEHMET Ik kan het.
MURAT Wie zegt dat?
MEHMET Ali.
MURAT Noem die naam nooit meer.
MEHMET Ali zei dat ik een goede sultan zou worden.
MURAT Mijn Ali.
MEHMET Ik hield net zoveel van hem als u.
MURAT Is dat zo?
MEHMET Hij was mijn broer, mijn vriend, mijn alles. En u stuurde hem weg.
MURAT Je kunt gaan.
MEHMET Ik wil u nog wat vragen.
MURAT Nu niet.
MEHMET Waarom wou u mij nooit zien?
MURAT In het hart van een sultan is maar plaats voor een zoon.
MEHMET U wordt bedankt.
Mehmet af.

MURAT Hij heeft gelijk: mijn tijd is al voorbij.

Een vorst die rampen afroept over land
en volk, die moet verdwijnen in de nacht.
Mijn leven heeft bestaan uit louter vechten.
Ik ben het moe, het is genoeg geweest.
De dichters zeggen dat het anders kan.
Mijn waarde grootvizier, ik wil u danken
voor alles wat u voor mij heeft gedaan.
Ik trek mij t'rug en hoop dat ik in boeken
zal vinden wat ik niet vond op het veld
van eer: de rust en het geluk te Zijn.
Ik draag de sultanstroon vol twijfel over
aan hem die ik heel lang niet heb gewild,
maar nu de hoop is van de dynastie.

Scène 18

EDIRNE september 1444

Paleis van de sultan

Murat, Mehmet (12 jaar), Gevolg, Grootvizier

Muziek.

Hofhouding van de sultan op.

Prins Mehmet wordt gekroond tot sultan Mehmet II.

MURAT Mijn volk, ik stel u mijn zoon Mehmet voor,
de nieuwe sultan van de Ottomanen.

Murat af.

Iedereen staart naar Mehmet.

MEHMET U kijkt naar mij en denkt: dat is een kind
van amper twaalf, opvliegend, onbeschoft.

Moet die het Ottomaanse wereldrijk,

door Allah ons gegeven, als haar vorst
besturen? Eerder nog zal zand in goud
veranderen, zullen zeeën vlaktes worden,
of zal een dode vrouw een tweeling baren,
dan dat dit schrielle, schreeuwerige joch
zich zal ontpoppen tot een machtig man.
Vergis u niet: ik ben niet die ik lijk.
U ziet een jongen die niet meer bestaat,
een kind dat sneller rijpt dan rottend fruit.
Let liever op zijn stem die u voorspelt
dat onder zijn bewind genade niet
bestaat, niet voor de vijand op het veld,
noch voor spionnen of verraders thuis.
Dat grenzen enkel zwarte lijnen zijn
die hij zal trekken naar het hem belieft,
nu hier, dan daar. Dat elke stad zal beven
als hij, de Grote Turk, zijn troepen eenmaal
tot voor haar poorten heeft gedirigeerd.
Een luid geweeklaag zal de lucht doorklieven
maar niemand – niemand zal er acht op slaan
want hij, Padijsjah, Favoriet van Allah,
hij heeft het zo gewild. Het rood van bloed
zal aarde kleuren, de stilte van de nacht
zal oorverdovend zijn. Het Avondland
zal spreken van de schrik van heel het westen,
van hem die zelfs de sterkste stad bedwong:
Constantinopel – Constantinopel,
gedroomde hoofdstad van ons Turkenrijk.
U, grootvizier, zal ik de opdracht gunnen
de muren van die stad in kaart te brengen,
die naar men zegt zo dik zijn en zo hoog
dat niemand tot nu toe ze heeft bedwongen.
Met deze tekeningen in de hand
zal ik naar de Hongaar gaan die beweert

een bovenmaats kanon te kunnen gieten,
dat elke muur, hoe dik ook, neer kan halen.
GROOTVIZIER Padisjah, vorst, ik dank u voor de eer
die u mij met uw opdrachten bewijst.
Maar staat u mij enkel weerwoord toe:
uw vader heeft die stad tot drie keer toe
vergeefs belegerd, hij die ieder slagveld
als trotse triomfator kon verlaten;
in Oost en West gevreesd werd als de man
die kwam, die zag en altijd overwon.
Hoe wilt u, zonder inzicht of ervaring,
volbrengen wat uw onvolprezen vader
in al zijn kracht en aanzien niet vermocht?
MEHMET Genoeg, meneer, wie denkt u dat u bent?
Een vorst, een sultan spreekt men in mijn rijk,
–ik zeg het u vandaag een enk'le keer–
niet tegen, nooit. En hij die meent dat wel
te moeten doen, die zal ik als een hond,
genadeloos, tot bloedens laten zwepen.
Ook u, meneer de grootvizier, denk niet
dat ik ook maar een ogenblik zal aarz'len.
Ik ken uw soort: gewend aan macht en luxe,
maar slap en banger dan een laffe hond.
Verdwijn, en snel. Voorlopig wil ik u
hier niet meer zien. Er hangt een lucht van pest
en rotting om u heen waarvan ik walg.
Ga weg voordat ik mij aan u vergrijp.
Grootvizier af.
U allen: uit mijn ogen. Want uw vorst,
uw sultan is misnoegd. En wee degeen
die hem dan voor zijn voeten loopt. Hij zal
dat ogenblik zijn leven lang berouwen.

Scène 19

EDIRNE september 1444

Paleis van de sultan

Mehmet (12 jaar), Daye Hatun, Grootvizier

MEHMET Hoe vond je mijn toespraak?
DAYE HATUN Wil je dat echt weten?
MEHMET Ja.
DAYE HATUN Of wou je me ook weg jagen?
MEHMET Hem vroeg ik niks. Jou vraag ik wat.
DAYE HATUN Schandelijk.
MEHMET Schandelijk.
DAYE HATUN Schandelijk, ja.
MEHMET Waarom?
DAYE HATUN Wie denk jij wel dat je bent – met je
twaalf jaar?
MEHMET Ik ben de zevende sultan van het Osmaanse
huis.
DAYE HATUN Een snotneus ben je.
Mehmet lacht.
Een verwaande snotneus.
MEHMET Wat had ik dan moeten zeggen?
DAYE HATUN Je had respect kunnen tonen.
MEHMET Voor wie?
DAYE HATUN Voor iedereen. Je praatte alsof
iedereen lucht was.
MEHMET Is ook zo.
DAYE HATUN Wat?
MEHMET Iedereen is lucht voor mij. Ik ben de baas.
DAYE HATUN Dacht jij dat?
MEHMET Ja, natuurlijk. Ik ben de sultan.
DAYE HATUN Dacht jij dat je op zo'n manier de baas

kon blijven?

MEHMET Ja. Je moet ze bang maken. Voordat ze jou bang maken.

DAYE HATUN Is dat jouw opvatting over het sultanschap? Dan zul je het niet lang zijn, mannetje.

MEHMET Wat niet?

DAYE HATUN Sultan. Word je binnen het jaar vergiftigd.

MEHMET Ik laat alles voorproeven.

DAYE HATUN Of gewurgd. Net als je broer. Of weet ik wat. Als iedereen een hekel aan je heeft, vinden ze heus wel een manier.

MEHMET Goed. Zeg maar wat ik moet doen.

DAYE HATUN Zorgen dat je vrienden maakt in plaats van vijanden. Je lijkt wel idioot: de grootvizier, de machtigste man van het land, die je vader zo lang en zo trouw gediend heeft, zo te beledigen. Heb je je vader ooit zo tegen iemand horen spreken?

MEHMET Nee. Maar hoe vaak heb ik die gezien?

DAYE HATUN Hij zal zich dood schamen als hij ervan hoort.

MEHMET Kan me niet schelen.

DAYE HATUN Dat kan je wel schelen. Mag ik je een goede raad geven, meneer de sultan?

MEHMET Nee.

DAYE HATUN Dan niet.

MEHMET Waar ga je naar toe?

DAYE HATUN Weg.

MEHMET Waar naartoe?

DAYE HATUN Weet ik nog niet. Ik hoef jou eventjes niet te zien.

MEHMET Doe toch maar.

DAYE HATUN Wat?

MEHMET Die goede raad.

DAYE HATUN Weet je het zeker?

MEHMET Ja.

DAYE HATUN En doe je het dan ook?

MEHMET Ligt eraan.

DAYE HATUN Waaraan?

MEHMET Of het me bevalt.

DAYE HATUN Weet je wat jij doet: stik maar in je eigenwijsheid.

MEHMET Daye Hatun, niet weggaan.

DAYE HATUN Waarom niet?

MEHMET Ik hou van jou.

DAYE HATUN Ik niet van jou. Rotjoch.

MEHMET Ik zal het doen.

DAYE HATUN Wat?

MEHMET Naar je luisteren.

DAYE HATUN Zal wel.

MEHMET Echt. Zeg maar wat ik moet doen.

DAYE HATUN Ik haal de grootvizier en jij maakt je excuus.

MEHMET Dat kan niet.

DAYE HATUN Waarom niet?

MEHMET Een sultan maakt geen excuus.

DAYE HATUN Een kind wel.

MEHMET Maar ik ben allebei.

DAYE HATUN Dan niet. Ajuu.

MEHMET Daye Hatun, wacht, ik zal het doen.

DAYE HATUN Goed. Ik ga hem halen.

MEHMET Nee, morgen.

DAYE HATUN Niks morgen. Nu.

MEHMET Goed. Haal de grootvizier.

Grootvizier op.

Mijn waarde grootvizier, u bent onheus door mij behandeld. Daarvoor bied ik u mijn welgemeende verontschuldigheden en bovendien een Lippizaner hengst

–beslist niet ouder dan tien maanden– aan.

Ik hoop dat u mijn jeugdig ongeduld vergeten kunt en ook uw nieuwe sultan wilt dienen zoals u mijn vader deed.

GROOTVIZIER Ik dank u, vorst. Dat Allah u de wijsheid, de mensenkennis en de moed mag geven waardoor uw sultanaat er één van glorie voor heel het Ottomaanse volk zal zijn.

MEHMET Wat Constantinopel betreft: u hebt gelijk, die stad is door geen vorst nog ingenomen.

En daarom, grootvizier, zal ik dat doen.

Zal niet mijn naam de hele wereld rondgaan,

en daarmee ook de eer van ied're Turk,

als ik, Padisjah, bij de wil van Allah,

vermag wat zelfs mijn vader niet volbracht?

Maar wie niet heilig –zegt u rustig blind–

in iets dat onbestaanbaar is, gelooft,

hij zal zijn einddoel zeker niet bereiken.

Ik zal u dus niet kwellen met een opdracht

die tegen uw gezond verstand in gaat.

Er moeten andr'en zijn die dit als kans,

en niet als hersenloze hoogmoed zien.

GROOTVIZIER Ik dank u, vorst voor uw goedgunstigheid

en zal als velen hopen op een wonder.

Scène 20

EDIRNE oktober 1444

Paleis van de Sultun

Huma Hatun, Mehmet (12 jaar), Daye Hatun

HUMA HATUN Mijn zoon, Padisjah, nu jij sultan bent en ik de moeder van de Allerhoogste, is ook de tijd gekomen om te denken aan nageslacht. De harem van je vader is met hem naar Manisa afgereisd, om daar zijn oude lichaam en zijn bed een zachte glans, een warme gloed te geven. Voor jou zal ik een nieuwe harem zoeken vol meisjes die als vleesgeworden bloemen je jongemannenlusten zullen wekken en jou een wereld zullen binnenvoeren waarvan je het bestaan niet had vermoed. Ik zal hen vormen tot geletterde, welopgevoede vrouwen in de schaduw van hem die zij hun meester zullen noemen. Vertrouw op mij, Padisjah, lieve zoon; als moeder weet ik wat jij nodig hebt, wat jij verdient: het meisje van je dromen. Ik zal haar vinden, dat beloof ik je, en zorgen dat ze in je bed belandt.

MEHMET Moeder, ik wil geen meisje.

HUMA HATUN Wat? Wat zeg je?

MEHMET Ik hou niet van meisjes.

HUMA HATUN Waarom niet?

MEHMET Ik word gek van hun gegiechel.

HUMA HATUN Dan zoek ik toch een meisje dat niet lacht.

MEHMET Moeder, ik wil geen meisje.

HUMA HATUN Wat wil je dan?

MEHMET Een jongen.

HUMA HATUN Een jongen? Hoe bedoel je?

MEHMET Een kameraad, een vriend, een broer.

HUMA HATUN Waarvoor?

MEHMET Om mee te vechten, te lachen, te spelen, te slapen.

HUMA HATUN Te slapen?

MEHMET Waarom niet?

HUMA HATUN Jij bent de sultan.

MEHMET Nou en?

HUMA HATUN Je moet voor nageslacht zorgen.

MEHMET Maak u niet ongerust: dat komt er heus wel.

Maar eerst wil ik een vriend.

HUMA HATUN Daye Hatun, wat is dit? Wat moeten we hiermee?

DAYE HATUN Niets meesteres.

HUMA HATUN Niets?

DAYE HATUN Laat hem maar een beetje experimenteren.

HUMA HATUN Met jongens?

DAYE HATUN Waarom niet?

HUMA HATUN Wat zal zijn vader daarvan zeggen?

DAYE HATUN Heeft die zich ooit met hem bemoeid?

HUMA HATUN En het volk?

DAYE HATUN Dat kan het niets schelen.

HUMA HATUN Maar wat als ze het niet accepteren?

DAYE HATUN Kalm blijven, meesteres. Elk paleis heeft zijn geheimen. U gaat gewoon meisjes zoeken voor de harem, precies zoals u van plan was. Dan doe ik de jongens wel.

HUMA HATUN Jij?

DAYE HATUN Ja, wie anders?

HUMA HATUN Hoe wil je dat doen?

DAYE HATUN Ik begin gewoon met de tuinjongens. Die zie ik wel eens met elkaar rommelen dus die zullen dat niet erg vinden.

HUMA HATUN Wat een toestand.

DAYE HATUN Ach meesteres, er zijn ergere dingen.

HUMA HATUN Wat dan?

DAYE HATUN U hoeft maar aan Ahmet en Ali te denken.

HUMA HATUN Je hebt gelijk, Daye Hatun. Dus wat zal ik tegen hem zeggen?

HUMA HATUN Dat hij voorzichtig moet zijn. Dat hij mag doen wat hij wil, als hij het maar niet rondbazuint. Zeg hem dat ik een geheime gang naar zijn slaapkamer zal laten maken.

HUMA HATUN Dank je, Daye Hatun. Je bent lief. Wat zou ik zonder jou moeten?

DAYE HATUN Maar hij moet niet verliefd worden op een jongen. Want dan krijgen we gelazer. Dus we kunnen maar beter regelmatig een ander sturen.

HUMA HATUN Ja ja, natuurlijk.

DAYE HATUN Ik ga het meteen regelen.

Daye Hatun af.

HUMA HATUN Mijn zoon, Padisjah, ik heb nagedacht en zie jouw vreemde voorkeur als een gril; een eigenaardigheid die soms een man bevangen kan maar verder niets betekent. Ik zal een harem voor je samen stellen van meisjes, vrouwen zonder vergelijk, bevallig, edel, slim en muzikaal, die hopen eens met jou het bed te delen om jou daarna een sultanszoon te schenken. Geniet jij ondertussen van de jongens die Day' Hatun jou langs geheime wegen, discreet en naar jouw wensen, zal bezorgen. Maar wees daarbij voorzichtig want een vorst moet dat zijn wat een volk van hem verwacht: een voorbeeld zonder onvolkomenheid, een held waaraan bezwaar noch smetten kleven.

MEHMET Ik dank u, moeder, voor uw kalme woorden en uw verdraagzaamheid die niettemin

beledigend, bevoogdend, miezerig
en overbodig is. Want wat is liefde,
die niet gekend mag worden? Dat is een zon
die niet mag schijnen. Doelloos, zonder warmte,
geheel verloren, hangt zij aan de hemel.

HUMA HATUN Ik gun je alles, lieve zoon, mijn vorst.
Maar niet dat aan jouw leven veel te vroeg
en plots een gewelddadig einde komt.

Scène 2 I

CONSTANTINOPEL oktober 1444

Paleis van de keizer

Keizer, Kardinaal, Bode, Christiano (12 jaar)

Christiano terzijde.

KEIZER Wees welkom, monseigneur, in deze stad
die aan de monding van de Bosporus
ons zo bedreigde christendom bewaakt.
Maar zelden hebben wij zo uitgezien
naar iemands overkomst als naar de uwe.
Als afgezant van Zijne Heiligheid
bent u de strohalm waaraan onze stad
en haar bewoners zich nu vast moet klampen.

KARDINAAL Ik dank u, majesteit, en wil mijn spijt
betuigen over de vertraging van
het schip waarmee ik voer. Wij werden door
piraten achtervolgd en namen toen
de wijk naar Rhodos waar wij wekenlang
gebleven zijn voordat wij verder konden.
Constantinopel is verbijsterend,
een weergaloze stad, ik hoop dat u

nog lang haar vorst, haar soeverein zult zijn.
KEIZER De waarheid is dat heel mijn keizerrijk,
of wat daarvan in feite nog resteert,
bedreigd wordt in haar naakte voortbestaan.
Omsloten door gebieden van de Turk,
is deze stad een vesting waarin wij,
als ratten in een val, gevangen zitten.
De schatting die wij jaarlijks hem verplicht zijn,
noem ik een schande voor een vrije staat
en put de staatskas uit die, slecht voorzien,
geen wapens, geen soldaten kan betalen.
Geen wonder dat men deze stad ontvlucht,
het schip verlaat voordat het ten onder gaat.
Hoe velen zijn er niet vertrokken: vissers,
verkopers, chirurgijnen, waterdragers,
tapijtbewerkers, bakkers, handelaren,
kameel- en paardendrijvers, metselaars –
massaal ging ieder spoorlags op de loop.
Zodat nu hele straten, halve wijken
een troosteloze aanblik bieden.

Ik ben, echt monseigneur, ten einde raad.

KARDINAAL Wellicht ziet u de toekomst al te somber.
Want door de plotselinge abdicatie
van hem die dertig jaar uw kwelgeest was,
zal mogelijk het tij te keren zijn.
De jonge sultan is pas twaa-lef jaar,
dezelfde leeftijd als mijn eigen zoon.
Misschien dat hij veel minder dan zijn vader
belust is op het zwaard, de overwinning.
In opdracht van de paus en samen met
mijn kloeke zoon zou ik naar ginds, zijn hoofdstad,
Edirne, willen reizen om de jonge
Padisjah voorspoed en geluk te wensen
en namens u en heel het Avondland

de welgemeende bede uit te spreken
dat wij in vrede mogen samenleven.
KEIZER Een droom zou in vervulling gaan als hij,
de jonge sultan, daarmee in zou stemmen.
Maar is dat wel reëel? Ik denk het niet.
KARDINAAL Ach majesteit, wat hebben wij voor
keus?
Wie praat die hoeft nog even niet te vechten.
KEIZER U hebt gelijk. Wij moeten alles doen
wat mogelijk een oorlog kan voorkomen.
Bode op.
BODE Majesteit, de paus is ernstig ziek en zal
misschien vlug sterven.
KEIZER Wie zegt dat?
BODE Een koopman uit Venetië die vanmorgen vroeg
is aangekomen.
KARDINAAL Dan moet ik terug naar Rome.
KEIZER Wanneer?
KARDINAAL Meteen. Ik wil hem bijstaan in zijn
laatste uren. En als hij dood is, moeten wij, de
kardinalen, een nieuwe paus gaan kiezen.
KEIZER En uw missie dan?
KARDINAAL Mijn zoon moet mij vervangen.
KEIZER Uw zoon?
KARDINAAL Is het niet het lot van vele zonen
hun vaders voetspoor op een dag te volgen?
CHRISTIANO Ik heb gehoord dat Mehmet onbesuisd
en agressief is, vader. Hoe kan ik,
zo jong en onervaren als ik ben,
hem overtuigen van mijn goede wil?
KARDINAAL Jij bent geboren in hetzelfde jaar
als hij, de sultan die een Turkse prins was
zoals jij een rins bent van de kerk.
Jouw jeugd zal hem verrassen waar hij daag'lijks

slechts oude mannen aan zijn zijde vindt.
Vertel hem je verhalen, lieve zoon,
die zijn als zoete balsem voor de ziel:
als kind van vijf heb jij je moeders dood
verlicht door haar gedichten voor te lezen,
verhalen te vertellen, die uit jouw geest
ontspruiten als het water uit een bron.
Jij wordt een priester maar jij bent al dichter.
Gebruik die gave Gods te Zijner eer.
CHRISTIANO Ik zal mijn best doen, vader, en ik
wens u
een goede en behouden reis naar Rome.
Als God het wil zal ik u als mijn vader
verliezen - maar zie ik u t'rug als paus.

Scène 22

EDIRNE november 1444

Vertrek van de sultan

Daye Hatun, Mehmet (12 jaar), Urban

DAYE HATUN Ik heb hem gevonden, Padisjah.
MEHMET Waar?
DAYE HATUN Ergens bij het water.
MEHMET Dank je, Daye Hatun. Als je een man was,
zou ik je tot grootvizier benoemen.
DAYE HATUN Wat een geluk dan dat ik een vrouw
ben, Padisjah.
MEHMET Hoezo?
DAYE HATUN Dacht je dat ik jouw grootvizier zou
willen zijn?
MEHMET Waarom niet?

DAYE HATUN Ik houd mijn kop liever nog een tijdje op mijn romp.

MEHMET Ondankbaar kreng. Breng hem binnen.

DAYE HATUN Natuurlijk, Padisjah. Tot uw dienst, Padisjah.

Urban op.

MEHMET Hoe heet je?

URBAN Urban, Padisjah.

MEHMET Hoe oud ben je?

URBAN Zestien, Padisjah.

MEHMET En jij bent metaalgieter?

URBAN Jawel, Padisjah.

MEHMET Weet jij waarvoor je hier bent?

URBAN Nee, Padisjah.

MEHMET Echt niet?

URBAN Ze zeggen dat u van jongens houdt.

MEHMET Ja en?

URBAN Misschien daarvoor.

MEHMET Dacht je dat?

URBAN Ik weet het niet, Padisjah.

MEHMET Ik zou nog liever een dooie hond in mijn bed hebben dan jou.

URBAN Natuurlijk, Padisjah.

MEHMET Jij bent lelijk en je stinkt uit je bek.

URBAN Zal ik weer gaan, Padisjah.

MEHMET Hier blijven jij. Waar ben je geboren?

URBAN In Hongarije, Padisjah.

MEHMET Ik heb gehoord dat jouw werkplaats vol hangt met tekeningen.

URBAN Jawel, Padisjah.

MEHMET Wat zijn dat voor tekeningen?

URBAN Van Constantinopel, Padisjah.

MEHMET Ben je daar geweest?

URBAN Jawel, Padisjah.

MEHMET Waarvoor?

URBAN Mijn oude meester dacht daar werk te vinden, Padisjah.

MEHMET En toen dat niet lukte, ben jij de stad gaan tekenen?

URBAN De muren, Padisjah.

MEHMET Hou toch eens op met dat 'Padisjah'. De muren? Waarvoor?

URBAN Onze profeet heeft gezegd dat die eens zullen vallen. En dat iedereen die daaraan mee helpt, zal delen in de glorie.

MEHMET Hoe kun jij dan helpen?

URBAN Ik ga het grootste kanon van de wereld gieten.

MEHMET Zo.

URBAN U gelooft mij niet.

MEHMET Waarom zou ik jou wel geloven?

URBAN Omdat ik de beste metaalgieter van Edirne ben.

MEHMET Wie zegt dat?

URBAN Ik.

MEHMET Vertel eens wat over die muren.

URBAN De buitenste of de binnenste?

MEHMET Eerst de buitenste.

URBAN Die zijn achtereenhalve meter hoog, twee meter dik en hebben zesennegentig torens.

MEHMET En de binnenste?

URBAN Die zijn twaalf meter hoog, vijf meter dik en hebben ook zesennegentig torens die om en om staan met de torens van de buitenste muren.

MEHMET En jij wou die muren kapot schieten?

URBAN Ja.

MEHMET Dat gaat niet lukken.

URBAN Dat gaat wel lukken.

MEHMET Hoe dan?

URBAN Ik ga een kanon gieten dat een kogel kan afschieten van twaalfhonderd pond.

MEHMET Jij bent gek.

URBAN Als u mij een werkplaats geeft die groot genoeg is, en genoeg ijzer, dan giet ik zo'n kanon voor u.

MEHMET Ik zal er over nadenken.

URBAN Kan ik dan nu gaan?

MEHMET Ja, ga maar.

URBAN Ajuu.

MEHMET Wat zeg je?

URBAN Ajuu.

MEHMET Weet je wel tegen wie je het hebt?

URBAN Ja, tegen een sultan zonder verbeelding of lef.

Scène 23

EDIRNE november 1444

Paleis van de Sultan

Grootvizier, Mehmet (12 jaar), Christiano (12 jaar)

GROOTVIZIER Padisjah, vorst, ik kreeg zojuist bericht dat uit Constantinopel een gezant van Rome is gekomen om u voorspoed en wijsheid toe te wensen in het leven en in het sultanaat dat voor u ligt.

MEHMET Van Rome, zegt u, van de paus van Rome?

Wat zou die van een jonge sultan willen?

Dat kan niet anders dan een laffe vrede, een vaal bestand voor zwakkelingen zijn.

Wat is het voor een man, die afgezant?

Een bleke paap? Een kwezelaar die knikt

en zalft, zich soepel buigt naar ied're wind?
Die hoef ik niet te zien. Dus stuur maar weg,
die oude lafbek met zijn vrome wensen.

GROOTVIZIER Hij is niet oud, mijn vorst, dat zeker niet.

Het is een jongen net zo oud als u,
niet dom, beleefd en kloek van lijf en leden.

MEHMET Een jongen? Stuurt de paus een jongeman naar mij? Waarvoor? Wat is dit voor een spel?

GROOTVIZIER Geen spel, Padisjah, dit is politiek.

De vader van de jongen is een man,
een kardinaal, die jarenlang de paus
in Rome heeft gediend en toen naar hier
gezonden is; een echte diplomaat
die onverwacht naar Rome moest omdat
de paus –zo wordt gezegd– op sterven ligt.

MEHMET Al goed. Ik zal eens kijken. Breng hem hier.
Christiano op.

CHRISTIANO U kijkt naar mij, Padisjah, en u denkt:
een kind van twaalf, onnozel, onervaren.

Moet ik, de sultan van de Ottomanen,
mijn tijd daarmee verdoen? Moet die de paus,
de katholieke kerk in Oost en West,
vertegenwoordigen? Nog eerder valt
de volle maan van boven naar beneden,
of stijgt een olifant ten hemel op,
dan dat dat schrielle, tobberige joch
iets zinnigs, iets verstandigs uit zal braken.
Vergis u niet: ik ben niet die ik lijkt.

U ziet een jongen die niet meer bestaat,
een kind dat sneller rijpt dan rottend fruit.
Let liever op zijn stem die u voorspelt
dat u een machtig man zult worden, maar
de dood zult vinden als uw Turkse troepen

tot voor de zware poorten staan van Rome.
Want meer dan twintig landen zult u winnen.
De hoofdstad van het Byzantijnse rijk
zal vallen zoals u dat heeft voorzien.
Een eindeloze stoet van christenslaven
zal zwijgend langs verbrande velden trekken
op weg naar een bestaan in dienst van u
en Allah, die uw God, uw richtsnoer is.
Een karavaan van buitgemaakte schatten,
van goud en zilver dat uit kerken, kloosters
en koopmanhuizen bruut werd meegenomen,
zal uw paleizen, uw moskeeën sieren.
Maar nooit, nee nooit zal onze God u toestaan
ons Avondland voorgoed te overwinnen.
Uw godsdienst en uw zeden zijn de uwe.
Laat ons de onze koesteren, ze zijn,
dunkt mij, niet meer maar zeker ook niet minder.
Padisjah, vorst, het is mijn diepste wens
dat hier zowel als in het Avondland
de vrede van verdraagzaamheid zal heersen,
die als een ochtendnevel onze landen
omhult en ons bescherming biedt wanneer
de hitte van de haat ons dreigt te wurgen.

Christiano af.

GROOTVIZIER Wat is er, vorst? Wat ziet u bleek,
Padisjah.

U rilt. Is u wat hij te zeggen had
onaangenaam? Heeft koorts of duizeling
u in zijn greep? Ik maak mij ongerust,
mijn vorst. Wat kan uw dienaar voor u doen?

MEHMET Houd je kop, idioot. Haal hem terug.

GROOTVIZIER Wat zegt u?

MEHMET Haal hem terug.

GROOTVIZIER Die jongen, Padisjah? Die gezant?

MEHMET Ja, haal hem terug. Haal hem terug. Haal
hem terug.

Grootvizier af.

Ik krijg geen adem meer. Ik sta te beven,
te hijgen als een schoothond bij gevaar.
Het klamme zweet loopt langs mijn lijf,
mijn handen trillen als een espenblad.
Is dat de woede van een vorst, een Turk
die zich beledigd weet, die smacht naar wraak?
Wat wil dat fladderende, woeste hart
dat plotseling zo bonkt, zijn naam wil weten
om, blind van woede, hem daarna te wurgen.
Nee, zeg dat niet. Ik smeek je: dood hem niet,
hij is te jong, te mooi van lijf en leden
om nu zijn leven al te laten. 'Te mooi',
zeg ik? Wat is te mooi? Die papenkop?
Dat slappe lichaam van een misdienaar?
Wat is het leven van die kwezel waard?
Geen sou. Ik laat hem voor de honden gooien,
als dank voor al zijn ongevraagde raad.

Grootvizier op.

GROOTVIZIER Hij is weg, Padisjah.

MEHMET Weg?

GROOTVIZIER Verdwenen.

MEHMET Hoezo?

GROOTVIZIER Hij is nergens meer te bekennen.

Mehmet grijpt de grootvizier bij zijn keel.

MEHMET Denk jij dat ik met mij laat sollen,
ellendeling?

GROOTVIZIER Het spijt me, Padisjah. Maar hij was
opeens weg. Onvindbaar. Als door de aarde
verzwolgen.

MEHMET Lazer op, stuk verdriet. Zorg dat je hem
vindt. Of ik laat je ogen uitsteken.

Scène 24

ROME december 1444

Sterfbed paus

Kardinaal, Paus, Kardinalen

PAUS Kom verder, eminentie.

KARDINAAL Ik wil u niet vermoeien, Heilige Vader.

PAUS Ik heb u wat te zeggen.

KARDINAAL Ik luister.

PAUS Dichterbij. Kunt u mij verstaan?

KARDINAAL Jazeker, Heilige Vader.

PAUS Ik heb de duivel gezien.

KARDINAAL De duivel, Heilige Vader?

PAUS De duivel, ja. Hij droeg een rode jurk.

KARDINAAL Waar?

PAUS Hier, in deze kamer.

KARDINAAL Waar dan, Heilige Vader?

PAUS Daar, naast de crucifix.

KARDINAAL Dat is het schijnsel van een kaars.

PAUS Hij komt mij halen.

KARDINAAL U gaat naar de hemel, Heilige Vader, dat is zeker.

PAUS Want ik heb gezondigd. Zwaar gezondigd.

KARDINAAL Zal ik u de biecht afnemen, Heilige Vader?

PAUS Nee, nee, het is te laat, te laat.

KARDINAAL Dan geef ik u de absolutie: 'In nomini Patri, et Figli et Spiritu Sancti...'

PAUS Nee... nee... niet doen, niet doen.

KARDINAAL Waarom niet?

PAUS Ik moet boete doen.

KARDINAAL Waarvoor? Alles is u al vergeven. U hebt zoveel goeds gedaan.

PAUS Ik had meer moeten doen.

KARDINAAL U heeft genoeg gedaan, Heilige Vader.

PAUS Ik had ze moeten redden.

KARDINAAL Wie?

PAUS De mensen.

KARDINAAL Welke mensen?

PAUS De gevilde, de gekookte, de in stukken gehakte, de gespietste, de geroosterde, de levend begraven mensen.

KARDINAAL Dat waren maar heidenen, Heilige Vader.

PAUS Het waren mensen, mensen, mensen.

1e kardinaal op.

Daar is-ie!

KARDINAAL Dat is monseigneur Cesarini, Heilige Vader.

2e en 3e kardinaal op.

PAUS En nog één! En nog één! Help!

KARDINAAL Rustig maar, Heilige Vader, rustig maar.

PAUS Ik wil niet mee, ik wil niet, ik durf niet.

KARDINAAL Gaat u maar rustig slapen. Ik waak bij u.

4e en 5e en 6e kardinaal op.

PAUS Neeeeeeeh, neeeeeeeh, neeeeeeeh.

Kardinalen komen langzaam dichterbij. De paus

schokt, siddert, stuiptrekt. Schreeuwt, brult, huilt,

vloekt, sterft. De kardinalen trekken hem zijn witte

kleding uit. Geven die aan de kardinaal.

Muziek / engelenzang. De kardinaal wordt tot

nieuwe paus gewijd.

Scène 25

EDIRNE december 1444

Vertrek Huma Hatun

Daye Hatun, Huma Hatun, Mehmet (12 jaar)

DAYE HATUN Ik maak mij zorgen, meesteres.
HUMA HATUN Ik ook, Daye Hatun.
DAYE HATUN Hij heeft al twee weken weken koorts.
HUMA HATUN Heeft hij vandaag gegeten?
DAYE HATUN Nee.
HUMA HATUN Gedronken?
DAYE HATUN Dat wel.
HUMA HATUN Gelukkig.
DAYE HATUN We moeten wat doen.
HUMA HATUN Maar wat? Zijn dokters hebben geen idee wat het is.
DAYE HATUN Ik wel.
HUMA HATUN Wat dan?
DAYE HATUN We moeten die gezant zoeken.
HUMA HATUN Welke gezant?
DAYE HATUN Die jongen uit Constantinopel. Van wie de vader net paus is geworden.
HUMA HATUN Daar is hij juist zo kwaad op.
DAYE HATUN Maar waarom?
HUMA HATUN Omdat die hem heeft beledigd.
DAYE HATUN Dat is het niet.
HUMA HATUN Wat dan?
DAYE HATUN Hij is bezeten van die jongen.
HUMA HATUN Je bent gek. Hij wil hem juist vermoorden.
DAYE HATUN Dat wil hij niet.
HUMA HATUN Dat zegt hij toch.

DAYE HATUN Dat denkt hij maar.
HUMA HATUN Hoe weet jij dat?
DAYE HATUN Ik ken hem.
HUMA HATUN Goed. Stel, wij vinden die paap. Wat dan?
DAYE HATUN Misschien kunnen ze vrienden worden.
HUMA HATUN Een sultan die bevriend is met de zoon van de paus?
DAYE HATUN Waarom niet?
HUMA HATUN Daye Hatun, wat weet jij toch weinig van de wereld. De sultan is de grootste vijand van de paus.
DAYE HATUN Straks misschien niet meer. Liefde kan alles overwinnen, meesteres.
HUMA HATUN Liefde? Liefde bestaat niet, neem dat van mij aan.
MEHMET Waar hebben jullie het over?
DAYE HATUN Over de liefde.
MEHMET Liefde is het mooiste wat er is.
DAYE HATUN Jij bent niet echt een zoon van je moeder.
MEHMET Maar haat is beter.
HUMA HATUN Precies.
DAYE HATUN Vind jij haat beter dan liefde?
MEHMET Liefde maakt zwak.
DAYE HATUN Niet altijd.
MEHMET Haat maakt je sterk.
DAYE HATUN Haat je ons ook?
MEHMET Begin je weer?
DAYE HATUN Kom eens bij me.
MEHMET Nee.
DAYE HATUN Toe nou.
MEHMET Nee.
DAYE HATUN Doe niet zo stug.

MEHMET Nee, ga weg oud wijf, blijf van me af. Ik ben geen kind meer. Ik ben de sultan. En jij stinkt.

Scène 26

MANISA augustus 1446

Paleis van Murat

Grootvizier, Murat, Oppersterrenwichelaar

GROOTVIZIER Mijn vorst, dat Allah u een leven lang behoeden mag, bewaren voor de kwalen van ouderdom en u mag zegenen met vrede, vriendschap, voorspoed en geluk.

MURAT Dat hoop ik ook. Al ben ik uw Padijsjah, uw vorst, tot mijn geluk niet meer. Noem mij dus enkel Bey of Khan, dat is genoeg.

GROOTVIZIER Geliefde Bey, ik ben naar hier gekomen omdat ons rijk een groot gevaar bedreigt.

MURAT O nee, geen oorlog meer, dat is nu klaar. Het is aan Mehmet om dit op te lossen.

GROOTVIZIER Het spijt me, Bey, maar het is Mehmet zelf

waarop ik doel. Zijn onbezonnenheid, zijn jeugd, zijn onverstand, zijn temp'rament, zij vormen het gevaar waarvan ik spreek.

MURAT Pas op uw woorden, grootvizier, pas op. Want elke vorst heeft eigenaardigheden waaraan men wennen moet; onschuldig soms maar ook kwaadaardig, zot of dubieus. Denk niet dat enkel door hem af te zetten, het leed geleden is. Wie volgt hem op? Viel niet dit rijk al vaak ten prooi aan twist,

aan burgeroorlog, broederkrijg? Kom aan, vergeef mijn zoon zijn onvolkomenheden en richt u op een toekomst in zijn schaduw.

GROOTVIZIER Vergeef mij, Bey: u weet niet wat u zegt.

Uw zoon als sultan is gewoon een ramp. Hij jaagt een ieder in het harnas die hem advies of goede raad zou willen geven, de normen van fatsoen en eer bewust met voeten tredend als een onbeschofte, omhooggevalen bajesklant. Daarbij: sinds u bent afgetreden vallen legers van alle kanten onze grenzen aan.

Want heel het Westen denkt: die jonge sultan, die zullen wij de oren even wassen.

En wat doet Mehmet? Hij maakt wilde plannen om Constantinopel te veroveren, een visioen dat hem niet los wil laten, maar geen vertrouwen wekt. Integendeel.

MURAT Mijn beste grootvizier, u weet toch wel hoe u een wilde ezel temmen moet?

GROOTVIZIER Ik haat hem, Bey, met heel mijn hart, het spijt me.

Zoals ik hield van u, zo haat ik hem: zijn onbenul, zijn grofheid en zijn grillen. U weet dat hij van jongens houdt, soldaten beloont voor diensten in zijn sultansbed, hun strijd lust op het veld van eer negeert.

MURAT Ach grootvizier, dat zal wel over gaan als hij de schoonheid van een vrouw ontdekt, de lust die zij bij hem weet op te wekken. Laat hem beminnen wie of wat hij wil als ooit zijn zaad maar tot ontkiemen komt. Die wilde haren vallen straks wel uit.

GROOTVIZIER Zo denkt niet iedereen erover, Bey.

De Janitsaren, uw elitecorps,
ze zijn ontstemd, ja meer dan dat: verbolgen
te dienen onder zo'n pervers bevel
en zoeken het moment waarop zij hem
de sultanstroon afhandig kunnen maken.

MURAT Dat meent u niet.

GROOTVIZIER Jawel.

MURAT En dan?

GROOTVIZIER Dan zullen zij u vragen terug te
komen.

MURAT Terug? Als wat?

GROOTVIZIER Als sultan, Bey.

MURAT Oh nee! Oh nee!

GROOTVIZIER Jawel. U bent de enige, Padisjah,
die zoveel overwicht en aanzien heeft
dat ons een bloederige strijd bespaard
kan blijven. Alstublieft, komt u terug
voordat dit alles uit de hand zal lopen.
De Janitsaren zijn een garnizoen
dat niet met zich laat spotten. Als zij zich
–bewaars ons– tegen sultan Mehmet keren,
staat ons een zeker volksgerecht te wachten
dat onze stad en staat zal ruïneren.

MURAT Waar is mijn oppersterrenwichelaar?

GROOTVIZIER Ik zal hem halen, vorst, zodat hij u
kan zeggen wat er in de sterren staat.

Opkomst oppersterrenwichelaar.

MURAT Mijn beste oppersterrenwichelaar,
wat zegt de hemel over onze toekomst?

Zal ik hier in Manisa oud gaan worden
of is voor mij iets anders weggelegd?

Hoe zal mijn zoon als sultan zijn: een ploert
of iemand die ook weet wat wijsheid is?

OPPERSTERRENWICHELAAR Doorluchte vorst,
vannacht heeft in Edirne,
de stad waarin de sultanszetel staat,
een brand gewoed, zo fel en zo gemeen
dat ik het met mijn Vlaamse telescopen
van hier kon zien. De gloed die zij verspreidde,
geleek het licht dat Jupiter omhult
en heeft de halve stad in puin gelegd.
Toen ik mijn kijker vlak daarna op Mars,
Saturnus en Andromeda wou richten,
kwam uit de stratosfeer een bundel licht
die langzaam en voorzichtig, als een pen,
een naam schreef in het donk're firmament.
Het was de naam, Padisjah, van uw zoon.

En pal daarop ontbrandde in de hemel
een bliksem, vlammend als een zwaard van licht,
dat flitsend de geschreven naam doorkliefde.
Padisjah, vorst, uw rijk is in gevaar,
als u niet ingrijpt zal het ondergaan.

Uw zoon, de sultan, heeft het boze oog.
Waarom zou anders onze hoofdstad branden
gelijk een droge hooiberg in de winter?

MURAT Edirne brandt? Oh Allah, sta mij bij.

Waarom moet ik mijn hele leven vechten?

GROOTVIZIER Komt u terug, Padisjah?

MURAT En Mehmet dan?

GROOTVIZIER Die moet afstand doen.

MURAT En als hij dat niet wil?

GROOTVIZIER Dan moet hij dood.

MURAT Dood?

GROOTVIZIER Gewurgd. Zoals uw jongste broer toen
die opstandig was.

MURAT Ik wil mijn zoon niet wurgen.

GROOTVIZIER Dat hoeft ook niet, als hij verstandig is.

MURAT Ik moet erover nadenken.
GROOTVIZIER Natuurlijk, Padisjah. Denkt u na.
Maar niet te lang. De Jantsinaren vechten liever
dan ze wachten.

DEEL 3

DE BRUG DER ZUCHTEN

Proloog

2012

Sadettin Kirmiziyüz

SADETTIN Ik ben Sadettin Kirmiziyüz. Ik ben op 20 april 1982 in Zutphen geboren. Mijn ouders zijn in de zeventiger jaren als arbeidsmigranten vanuit Turkije naar Nederland gekomen. Ik heb in Zutphen op een Katholieke basisschool gezeten en daarna op een Protestants-Christelijke scholengemeenschap het vwo gedaan. In afwachting van een verdere studie, werkte ik in de fietsenfabriek van Gazelle. Op mijn eenentwintigste werd ik aangenomen op de toneelacademie van Maastricht. Dat was in de tijd dat Fortuyn en van Gogh werden vermoord. Daarvoor had ik mezelf op de eerste plaats als een Hollandse boerenjongen beschouwd. Maar opeens begon iedereen me te vragen: Waar kom jij eigenlijk vandaan? Uit Zutphen, zei ik dan, daar ben ik geboren en getogen. Maar dat bedoelden ze niet.

Muziek.

Hofhouding van de sultan op.

Sadettin wordt getransformeerd tot sultan Mehmet II.

Ze bedoelden: 'Aan welke kant sta jij? Aan onze kant of aan de andere kant?' Maar wat is het

verschil tussen die twee kanten? Wat is het verschil tussen mezelf en een rol die ik speel? Als een jonge sultan uit de vijftiende eeuw en de zoon van een Turkse gastarbeider in onze tijd één en dezelfde persoon kunnen zijn, wat is dan de ene en wat is de andere kant? Vertel mij het verhaal van de ander en ik weet wie ik ben.

Scène 27

EDIRNE september 1446

Paleis van de sultan

Murat, Mehmet (14 Jaar), Soldaten

MURAT Gegroet, mijn zoon. Het is vandaag geen dag van mooi vertoon maar van een goed gesprek, gericht op landsbelang en lijfsbehoud.

MEHMET Ik ben uw zoon niet, ik ben uw Padisjah. En ook van u verwacht ik een begroeting die bij mijn majesteit en titel past.

MURAT Bedoel jij, vlerk, dat ik zou moeten knielen voor jou? Dat ik de zoom zou moeten kussen van jouw gewaad? Ben jij wel helemaal in orde? Weet jij wel wie voor je staat?

MEHMET Een man die vroeger oppermachtig was, maar nu in ledigheid is opgelost.

Ik hoef mijn hand maar in de lucht te steken en zelfs mijn vader, die roemruchte held, zal spoorloos van de aarde zijn verdwenen.

MURAT Zo, denk jij dat? Dan zou ik zeggen, jongen: probeer het maar. Eens zien wat ervan komt.
Stilte.

Vooruit dan, steek je hand maar in de lucht. Ik ben benieuwd naar het krediet dat jij in twee jaar tijd zoal hebt opgebouwd.
Mehmet steekt zijn hand op. Er gebeurt niets.
He, niemand? Hoe is dat nou mogelijk? Ligt iedereen te slapen? Zijn ze weg? Heb jij geen fluitje waar je op kunt blazen wanneer je in gevaar bent, beste jongen? Gebruik het dan, het moet niet gekker worden.
Mehmet blaast op een fluitje. Er gebeurt niets.
Misschien moet ik het nog maar eens proberen. Ze hebben vroeger wel naar mij geluisterd.
Murat steekt hand op. Soldaten rennen op.
Geef mij dat fluitje eens. Ik ben benieuwd wat zij gaan doen als ik er op ga blazen.
Murat blaast op fluitje. Soldaten slaan Mehmet in elkaar.

Luister jongen, het is heel eenvoudig: jij bent de gouden sultanstroon niet waard. Jouw onbeschoftheid en jouw onverstand gaan hand in hand met waan en eigendunk, met wraakzucht, excessief geweld en haat. Onopgevoed en mager opgeleid ben jij een schande voor het Turkse volk. Jij tekent nu een akte waarin jij vrijwillig afstand doet van troon en kroon. Zo niet dan ben je over tien minuten dood: gewurgd met deze zijden pees, waarmee ik ook mijn jongste broer heb laten wurgen. Vooruit, breng pen en inkt waarmee mijn zoon zijn vege lijf nog net zal kunnen redden.
Mehmet tekent akte.

Nu ik dan weer Padisjah ben, mag jij de zoom van deze mantel komen kussen.

Mehmet kust zoom van mantel.

Onthoud: jij bent mijn zoon. En als jij ooit dit hoge ambt nog denkt te ambiëren, zorg dan dat je heel snel een ander wordt. Zoniet, onthoud dat ik nog mans genoeg ben om nieuwe zonen te verwekken die op hun beurt bet're vorsten zullen zijn.

Scène 28

EDIRNE september 1446

Slaapvertrek Mehmet

Gülbahar, Mehmet (14 jaar)

Mehmet huilt. Gülbahar streelt hem.

MEHMET Wie ben jij?

GÜLBAHAR Gülbahar, hoogheid.

MEHMET Heeft mijn moeder je gestuurd?

GÜLBAHAR Nee, hoogheid. Daye Hatun.

MEHMET Waarom zeg je geen Padisjah?

GÜLBAHAR U bent toch geen Padisjah meer.

MEHMET Dus iedereen weet het al?

GÜLBAHAR Natuurlijk, hoogheid. Maar wij houden nog evenveel van u.

MEHMET Wat kom je doen?

GÜLBAHAR U verzorgen.

MEHMET Ik hoef geen verzorging.

GÜLBAHAR U bent gewond. Ik kan de pijn verzachten.

MEHMET Pijn kan me niet schelen.

GÜLBAHAR Ik heb zachte handen, hoogheid. En zelfgemaakte zalf.

MEHMET Ga weg.

GÜLBAHAR Goede nacht, hoogheid.

MEHMET Kom terug. Wat is dat voor zalf?

GÜLBAHAR Een wonderzalf. Gemaakt van geheime kruiden, naar een recept van mijn grootmoeder.

MEHMET Probeer maar.

GÜLBAHAR Waar heeft u pijn?

MEHMET Overal.

GÜLBAHAR Dan zal ik u overal insmeren.

MEHMET Je doet maar. Au!

GÜLBAHAR Neemt u mij niet kwalijk, hoogheid. Ik kan beter eerst uw kleren uittrekken.

MEHMET Waarvoor?

GÜLBAHAR Anders kan ik er niet bij.

Gülbahar kleedt Mehmet uit. Smeert hem in.

MEHMET Zit je in de harem?

GÜLBAHAR Niet meer, hoogheid.

MEHMET Waarom niet?

GÜLBAHAR Uw moeder vond mij niet lief genoeg.

MEHMET En nu?

GÜLBAHAR Werk ik in de keuken.

MEHMET Vind jij mij ook een mislukking?

GÜLBAHAR Als man?

MEHMET Als sultan.

GÜLBAHAR Hoe bedoelt u dat?

MEHMET Of jij mij een slechte sultan vindt. Vond.

GÜLBAHAR Het is niet aan een vrouw om daarover te oordelen.

MEHMET Ja of nee?

GÜLBAHAR Wat wilt u horen, hoogheid?

MEHMET De waarheid.

GÜLBAHAR Daar zit u vandaag niet op te wachten.

MEHMET Hoezo niet?

GÜLBAHAR U bent gewond.

MEHMET Ja of nee?

GÜLBAHAR Ja.
MEHMET Wat 'ja'?

GÜLBAHAR Ik vond u een slechte sultan, hoogheid.
MEHMET Waarom?

GÜLBAHAR U was te jong, te wild, te heftig.
MEHMET Te heftig?

GÜLBAHAR Niemand kon u stoppen. U luisterde naar niemand.
MEHMET Nog meer?

GÜLBAHAR U had geen tact, geen inzicht in mensen.
MEHMET Jij zeker wel?

GÜLBAHAR Daar gaat het nu niet om, hoogheid. Van een vorst verwacht men nu eenmaal meer dan van een slavin.
MEHMET Jij durft wel.

GÜLBAHAR U vroeg mij iets, hoogheid. Maar als u wilt, houd ik mijn mond weer.
MEHMET Wat zeggen de mensen over mij?

GÜLBAHAR Dat weet ik niet.
MEHMET Dat weet je wel. Zeg op.

GÜLBAHAR U zult mij voor de honden gooien.
MEHMET Waarom zou ik jou voor de honden gooien?

GÜLBAHAR Omdat u driftig bent.
MEHMET Ben jij bang voor mij?

GÜLBAHAR Nee, dat niet.
MEHMET Waarom niet?

GÜLBAHAR Mijn vader was net als u: angstaanjagend maar heel lief.
MEHMET Kleed je uit.

GÜLBAHAR Wat zegt u, hoogheid?
MEHMET Kleed je uit.
Gülbahar kleedt zich uit.
Kom naast me liggen. Vertel me wat ik moet doen.
GÜLBAHAR Wat u moet doen?

MEHMET Mijn moeder wil dat ik een kind verwek.
GÜLBAHAR Niet nu, hoogheid. Een andere keer. Het is nu niet het moment.
MEHMET Hoe durf je.
GÜLBAHAR U zult teveel pijn hebben.
MEHMET Hoe durf je mij iets te weigeren.
GÜLBAHAR Wees niet boos op mij. Ik zal u iedere dag met deze wonderzalf insmeren. En als u weer beter bent, zal ik mij –als uw moeder dat wil– met rozenolie besprenkelen en naar uw bed komen.
MEHMET Goed. Ga maar.
GÜLBAHAR Goede nacht, hoogheid.
MEHMET Kom terug. Kom naast me liggen. Vertel me wat ik moet doen om een goede sultan te worden.
GÜLBAHAR De erfgenaam en vorst van Oost en West moet wijs zijn in zijn woorden en gedachten, geen speelbal van gevoelens of van grillen, van wreedheid, wraakzucht, angst of onverstand. Hij moet niet wispelturig zijn maar kloek, standvastig, evenwichtig, medelevend. Een sultan moet voorbij zichzelf, voorbij bekrompenheid en zelfzucht leren kijken naar kunst en wetenschap, geschiedenis, naar dichters, naar de grote filosofen. Alleen bij hen kan hij de leerschool vinden die hem kan voorbereiden op een taak zo groot dat niemand haar vrijwillig kiest. Slaapt u, hoogheid?

MEHMET Hoe weet jij dat allemaal?
GÜLBAHAR Mijn vader was een machtig man in Griekenland.
MEHMET Als jij mij een zoon baart, word jij ooit een machtige vrouw.
GÜLBAHAR Gaat u eerst maar wat slapen, hoogheid.

Scène 29

EDIRNE september 1446

De harem

Huma Hatun, Daye Hatun, Valide Sultan, Gülbahar

HUMA HATUN Terug waar ooit mijn droeve lot begon:
de harem van de man die mij bevruchtte
maar mij niet kende, nooit heeft liefgehad.
Die nu mijn zoon, de zoon van mijn bestaan,
gebroken en vernederd heeft tot in
het diepste van zijn licht te kwetsen ziel.
Dat alle duist're krachten van de nacht,
elk spookbeeld, ied're droom en elk geruis
hem uit zijn slaap zal houden; angst zijn leven
voorgoed regeren zal; een wrede dood,
naast bloederig ook langzaam, pijnlijk,
zijn laatste adem tot gerochel maakt.
Terug waar ooit mijn droeve lot begon?
Waar ziet hij mij voor aan? Een kind, een schaap
dat gaat en staat waar men het haar beveelt?
Ik was de moeder van de jonge sultan,
het hoofd van zijn toekomstig nageslacht.
Gepast boog iedereen voor mij het hoofd.
En ik zou nu weer niemand worden? Nee!
Ik word een wolf die van zich af zal bijten,
die opvreet wie of wat hem maar bedreigt.
Daye Hatun!

Daye Hatun op.

DAYE HATUN Hier ben ik, meesteres.
HUMA HATUN Kom binnen Daye Hatun, en sluit de
deur

want zelfs de muren hebben hier nog oren.
DAYE HATUN O meesteres, ik bid u: spreek niet
verder.

HUMA HATUN Begin je weer? Ik duld geen tegen-
spraak,
geen lafheid als het om de toekomst gaat
van mijn geliefde en aanbeden zoon.

DAYE HATUN Maar meesteres, het is de sultan zelf
waarop u duist're woede zich wil richten.

HUMA HATUN Nou en? Is hij geen mens die ziek kan
worden?

Die dood kan gaan door onbekende oorzaak?
Vooruit, verman jezelf en denk eens mee:
hoe kan de loop van de geschiedenis
bespoedigd worden? Want zijn eind is zeker,
zijn tombe ingericht. Wat schrik je dan?

DAYE HATUN Door Allah, meesteres, is hij verkoren
tot heerser van het Ottomaanse rijk.

Hoe kan een vrouw als ik die keus betwisten?

HUMA HATUN Dat kan ook niet. Jij bent een
boerenvrouw
die enkel naar haar meerd're hoeft te luist'ren.
Ik wil dat jij discreet, in 't diepst geheim,
de eetgewoonten onderzoekt van hem
die steeds weer mijn geluk verduisterd heeft.
Wanneer en waar hij thee drinkt in de morgen;
met wie en wat hij in de middag eet;
waar hij zijn avondmaal meestal gebruikt.

DAYE HATUN En dan? O meesteres, ik bid u: zwijg.

HUMA HATUN Moet ik mijn zoon vertellen dat zijn
min
de moed niet heeft om voor hem op te komen?
Wat heeft je moedermelk voor zin gehad
als hij straks door zijn halfbroer wordt gewurgd?

DAYE HATUN Maar welke halfbroer dan, mijn meesteres?

HUMA HATUN Heb jij dan niet gehoord dat de prinses
waarmee de sultan pas nog is getrouwd,
tot veler vreugde nu al zwanger is?
En dat de oppersterrenwichelaar
beweert te weten dat het van een zoon is.

DAYE HATUN O, grote God, o Allah, sta ons bij.

HUMA HATUN Mijn plan staat vast: zijn dagen zijn geteld.
Vergif zal hem een wrede dood bezorgen.

DAYE HATUN O hemel, meesteres, een tweede moord
zal ons door Allah niet vergeven worden.

HUMA HATUN Met moord houdt Allah zich beslist niet bezig.
Heeft niet de vader van mijn trotse zoon
zijn beide broers vermoord? Gewurgd, verhangen?
Heeft Allah hem daarvoor bestraft? Nee, nooit:
hij zegent wat er is, niet wat er was.

DAYE HATUN Laat dan uw inzicht maar het lot bepalen.
Ik zal mij schikken naar uw brute wens
en overal mijn oor te luist'ren leggen.

HUMA HATUN Ik dank je, Daye Hatun, met heel mijn hart
dat net als dat van jou alleen maar klopt
voor hem die voorbestemd is groot te worden.
Valide Sultan op.

VALIDE SULTAN Huma Hatun, wat fijn dat ik je tref.
Ik heb je sinds die dag van ommekeer,
die ook door mij, geloof me, wordt betreurd,
gesproken noch gezien. Nu ik opnieuw
de moeder van de sultan ben, bied ik

je hierbij mijn oprechte vriendschap aan.
Want ook voor jou is dit een zwaar gelag:
terug gesteld waar jij de hoogste was.
Ik wil je zeggen dat ik jou voortaan
als mijn gelijke zie en zal behand'len.
Onthoud: de dag komt snel dat jij je plaats
weer in kunt nemen, zoveel weet ik zeker.
Laat ons, totdat dat uur gekomen is,
vriendinnen zijn, in eendracht samenwerken.
Vergeef mijn zoon zijn ruwe handelwijze.
Hij deed het enkel voor het landsbelang,
dat weet jij ook: de troon was in gevaar.
Mijn hoop en wens is dat er uit dit drama
voor Mehmet nog iets goeds geboren wordt:
dat hij zijn daadkracht met gevoel en inzicht
verrijken zal en dat hij wijsheid vindt
voordat zijn tweede sultanaat begint.
Wat is er? Echt, ik ben je goed gezind,
Huma Hatun. Toe, zeg toch iets terug.
Huma Hatun af.

DAYE HATUN Mijn meesteres is al de hele week
verward en overstuur. Maar ik weet zeker:
uw lieve woorden zullen haar gemoed
ontdooien, als een warme deken haar
omhullen. En wat Mehmet zelf betreft:
ik stuurde een slavin om hem te helpen,
zijn wonden te verzorgen met een zalf
die wonderbare eigenschappen heeft.
Teruggekomen meldde zij mij dat de prins
geduldig, bijna vriend'lijk was geweest,
iets wat ik zelden over hem vernam.
Ook wilde hij een kind bij haar verwekken.
Misschien hebt u gelijk en is dit kwaad
precies wat onze kroonprins nodig had.

VALIDE SULTAN Ik dank je, Day' Hatun, voor al je steun.

Jij bent de kurk waarop de harem drijft.

Toch voel ik mij niet helemaal gerust:

Huma Hatun is soms een vreemde vrouw.

Ik weet niet of ik haar wel kan vertrouwen.

DAYE HATUN Wat zou zij kunnen doen waarvoor u vreest?

VALIDE SULTAN Ik heb een onheilspellend voorgevoel en denk aan toen, die dag drie jaar geleden dat Ali werd vermoord. Ik dacht meteen: voor haar is dat niet minder dan een zegen.

DAYE HATUN Bedoelt u dat zij daar de hand in had?

VALIDE SULTAN Dat zeg ik niet. Toch heb ik het gevoel dat zij, misschien, er mee te maken heeft.

Afijn: gewaarschuwd telt men toch voor twee.

Scène 30

CONSTANTINOPEL september 1446

Paleis van de keizer

Keizer, Christiano (14 jaar)

KEIZER Mijn jonge vriend, ik heb je hier ontboden omdat, zoals je weet, de oude sultan terug is op zijn troon, Constantinopel opnieuw het ergste en nog meer moet vrezen. Gelukkig is jouw vader onderwijf tot paus gekozen en aldus misschien, ik hoop het, zo mijn laatste toeverlaat. Een nieuwe kruistocht is wat ons nog rest. Een oorlog van de hele christenheid

om alle Turken uit ons Avondland te jagen ook al kost dat stromen bloed. Kun jij je Heil'ge Vader overhalen ons met zijn troepen hier te hulp zal schieten?

CHRISTIANO Maar hoe kan voor een christen, majesteit,

een oorlog ooit een echte vrede dienen?

Als wij hen nu verdrijven, zullen zij

op hun beurt ons tot op het bot weer haten.

Zo gaat het door tot in de eeuwigheid.

KEIZER Wat nu? Moet ik de stad, die duizend jaar de hoofdstad was van 't Byzantijnse rijk, dan zomaar aan de Turken overlaten?

CHRISTIANO Het Byzantijnse rijk, dat is voorbij zoals er niets is dat voor altijd blijft.

Constantinopel is nog maar een eiland omringd door enkel Ottomaanse zee, dat heeft u, sire, zelf zo vaak gezegd.

Het heeft geen zin om zeeën te bevechten.

KEIZER Ik vraag van u alleen dat u uw vader, om hulp en militaire bijstand vraagt.

CHRISTIANO Ik weet wat hij dan antwoordt, majesteit.

KEIZER Dan weet u meer dan ik. Vooruit, ik luister.

CHRISTIANO Al meer dan zeven jaar geleden werd de Akte van de Eenwording getekend.

Maar nooit is dit besluit in deze stad door ieder werkelijk geaccepteerd.

Al is de paus in naam ook uw behoeder, er wordt gezegd: men ziet op straat nog liever een moslimtulband dan een roomse mijter.

KEIZER Dat moet u nemen met een korrel zout.

CHRISTIANO Dat doe ik, majesteit, maar voor mijn vader

moet dit een uitzichtloos dilemma zijn.

KEIZER Wil hij ons aan de duivel over leev'ren?
CHRISTIANO Mag ik u hier een ander voorstel doen?
KEIZER Van deze stad zal niets meer overblijven.
CHRISTIANO Constantinopel kan een voorbeeld zijn
hoe Oost en West respectvol samenleven.
Het is mijn overtuiging dat begrip
en kennis van de ander en zijn leven
de sleutel tot de wereldvrede zijn.
Ik heb gehoord dat Mehmet afgezet,
niet langer sultan is. Ik zou hem graag
bezoeken zoals ik dat eerder deed.
Maar ditmaal om hem over ons geloof
en ons bestaan, ons leven te vertellen.
Van hem zou ik op mijn beurt willen horen
wat zijn verleden is, zijn dromen zijn.
Misschien dat zo de scheidslijn tussen ons
vervaagt en daarmee angst en achterdocht
verminderen. Ik zou dat graag proberen.
KEIZER Mijn jonge vriend, u bent romanticus,
een man die in de liefde en het woord
gelooft. Ik heb daarvoor teveel gezien.
Gaat u gerust uw gang. Ik ga op zoek
naar nieuwe bondgenoten, goedbewapend.

Scène 31

EDIRNE september 1446

Een binnenplaats

Daye Hatun, Urban, Mehmet (14 jaar)

DAYE HATUN Sta je hier nou nog? Ik heb je toch
gezegd dat je weg moest gaan?

URBAN Jij denkt toch niet dat ik naar een min
luister. Weet je wel wie ik ben?
DAYE HATUN Het knechtje van een smid.
URBAN Een meester-metaalgieter in dienst van zijne
hoogheid.
DAYE HATUN Niet meer.
URBAN Wie zegt dat?
DAYE HATUN Ik. Het is afgelopen. Hij heeft niets
meer te vertellen. Hij heeft geen kanonnen meer
nodig.
URBAN Dat wil ik zelf van hem horen.
DAYE HATUN Dat kan niet.
URBAN Waarom niet?
DAYE HATUN Hij is er niet.
URBAN Waar is hij dan?
DAYE HATUN Weet ik niet.
URBAN Ik werk voor hem aan een groot, geheim
project.
DAYE HATUN Nou en? Die tijd is voorbij.
URBAN Voor mij niet. En voor hem ook niet. Ooit
wordt hij weer sultan.
DAYE HATUN Wie zegt dat?
URBAN Ik.
DAYE HATUN Zou ik maar niet zo zeker van zijn.
URBAN Waarom niet?
DAYE HATUN Ga je nou weg of niet?
URBAN Niet voordat ik hem gesproken heb.
DAYE HATUN Goed. Kom maar mee. Je kunt hem
één vraag stellen.
URBAN Ik stel hem zoveel vragen als ik wil.
DAYE HATUN Dan niet. Ajuu.
URBAN Okee.
DAYE HATUN Wat?
URBAN Eén vraag.

DAYE HATUN Wacht hier.

Daye Hatun af.

Mehmet op, ondersteund door Gülbahar en Daye Hatun.

MEHMET Wat is er, Urban?

URBAN Kan ik doorwerken, meester?

MEHMET Je moet doorwerken.

URBAN Meent u dat?

MEHMET Ja, natuurlijk.

URBAN En het geld?

MEHMET Heb jij daar ooit over te klagen gehad?

URBAN Nee, maar toen was u sultan.

MEHMET Straks ben ik opnieuw sultan.

URBAN Weet u dat zeker?

MEHMET En dan voorgoed.

URBAN Ik kan niet wachten, meester.

MEHMET Dan wil ik dat kanon gebruiken.

URBAN Natuurlijk, Padisjah. Ik zal ervoor zorgen.

Scène 32

EDIRNE september 1446

Slaapvertrek Huma Hatun

Valide Sultan, Huma Hatun, Daye Hatun, Mehmet (14 jaar)

De Valide Sultan heeft een aangevreten taart in haar handen.

VALIDE SULTAN Huma Hatun, word wakker.

HUMA HATUN Is het gelukt?

VALIDE SULTAN Dus het is waar?

HUMA HATUN Wat?

VALIDE SULTAN Jij hebt deze taart gebakken.

HUMA HATUN Is het gelukt?

VALIDE SULTAN Nee. Hij stond klaar om naar de sultan gebracht te worden maar toen heeft één van de honden ervan gegeten. Hij viel dood neer.

Huma Hatun gilt, krijst.

Ik kon niet geloven dat jij het was.

HUMA HATUN Waarom niet?

VALIDE SULTAN Jij was altijd zo lief.

HUMA HATUN Zo onschuldig.

VALIDE SULTAN Ja.

HUMA HATUN Zo helemaal een meisje voor de sultan.

VALIDE SULTAN Maar waarom, Huma Hatun, waarom, waarom? Je bent Valide Sultan geweest. Je zou weer Valide Sultan worden.

HUMA HATUN Nee moeder, dat zou ik niet.

VALIDE SULTAN Jawel.

HUMA HATUN Gelooft u mij.

VALIDE SULTAN Waarom niet?

HUMA HATUN Dat weet alleen Allah.

VALIDE SULTAN O Huma Hatun, wat moet er van je worden?

HUMA HATUN Geeft mij die taart.

VALIDE SULTAN Nee.

HUMA HATUN Jawel. Wilt u dat ik een gruwelijke dood sterf? Dat ik door vier kamelen uit elkaar word getrokken? Geef mij die taart.

VALIDE SULTAN Ik zal proberen je te redden.

HUMA HATUN Dat lukt niet.

VALIDE SULTAN Ik zal iemand anders de schuld geven, een slavin.

HUMA HATUN Laat u maar, moeder. Het spel is uit.

VALIDE SULTAN O, Huma Hatun, ik houd zoveel van je.

HUMA HATUN Ik ook van u. U bent als een echte moeder voor mij geweest.

VALIDE SULTAN Kom hier mijn kind, ik wil je vasthouden.

HUMA HATUN Ik wil Mehmet nog vaarwel zeggen.

VALIDE SULTAN Natuurlijk liefje, ik zal hem halen.

HUMA HATUN En Daye Hatun ook.

VALIDE SULTAN Wat zal ik hen zeggen?

HUMA HATUN Dat ik een vreemde ziekte heb. Dat ik vanachter dit gordijn naar hen wil kijken, voor hen wil zingen en dansen. Dat ze niets hoeven te zeggen. En dat ze dan weer weg moeten gaan.

Valide Sultan af.

Waarvoor? Waarvoor heb ik er moeten zijn?

De wind heeft elke hunkering verwaaid.

De zee heeft mij verloren laten gaan.

De zon heeft mij in het gezicht gebeten.

Mehmet en Daye Hatun op.

Huma Hatun zingt en danst. Eet van de taart, sterft.

MEHMET Hier sta ik, zonder meelij, zonder hart, te kijken naar de resten van mijn moeder.

Mijn borst had nu in tweeën moeten splijten.

In plaats daarvan vervult een vrede mij die raadselachtig, angstaanjagend is.

Eerst door mijn eigen vader afgezet, verbannen. Dan een leven zonder droom.

Tenslotte zoekt mijn moeder plots de dood.

Hoe kan mijn leven ooit nog leger worden?

En desondanks voel ik dat ik besta.

Waar zou ik ooit nog bang voor hoeven zijn?

Scène 33

MANISA oktober 1446

Paleis van Mehmet

Daye Hatun, Gülbahar, Mehmet (14 jaar), Christiano (14 jaar)

DAYE HATUN Gülbahar, waar is de prins?

GÜLBAHAR In zijn vertrekken, mevrouw.

DAYE HATUN Alweer?

GÜLBAHAR Hij leest.

DAYE HATUN Hij leest? Dat doet hij nooit.

GÜLBAHAR Nu doet hij niets dan lezen.

DAYE HATUN Wat leest hij dan?

GÜLBAHAR Gedichten, mevrouw. En wetenschappelijke boeken.

DAYE HATUN Waarover?

GÜLBAHAR Astrologie, geschiedenis, filosofie.

DAYE HATUN Hoe weet je dat?

GÜLBAHAR Ik moet hem al die boeken brengen. En soms leest hij er mij uit voor.

DAYE HATUN Hij leest je voor?

GÜLBAHAR Ja, mevrouw.

DAYE HATUN Ik dacht hij een kind wilde verwekken.

GÜLBAHAR Dat wil hij ook, mevrouw. Maar nu nog niet.

DAYE HATUN En 's nachts?

GÜLBAHAR Dan moet ik naast hem liggen.

DAYE HATUN Zeg de prins dat er bezoek voor hem is.

GÜLBAHAR Hij wil geen bezoek, mevrouw.

DAYE HATUN Dit bezoek wel.

GÜLBAHAR Wie is het dan?

DAYE HATUN Iemand uit Constantinopel.

Mehmet op.

MEHMET Iemand uit Constantinopel?

DAYE HATUN Een oude vriend.

MEHMET Laat hem binnenkomen.

Christiano op.

CHRISTIANO Ik hoorde van uw dubbel ongeluk
en wilde u een blijk van medeleven,
van vriendschap en verbondenheid betonen.

MEHMET U steekt de draak met mij. U bent gekomen
om mij, een dwaas, belachelijk te maken.

CHRISTIANO O nee, ik smeed u, hoogheid: denk dat
niet.

MEHMET Jawel, u lacht om mijn bekrompenheid,
mijn onbehouwen aard, mijn ijdelheid,
mijn wilde drift, mijn onbeschaafde taal,
mijn ongeduld, mijn ongeletterdheid
mijn boersheid, mijn totaal gebrek aan takt.

CHRISTIANO Nee, hoogheid, echt niet.

MEHMET En u hebt gelijk.

CHRISTIANO Wat zegt u?

MEHMET U hebt gelijk: ik was een hufter in plaats
van een sultan.

DAYE HATUN Wat is er met jou aan de hand, mijn
jongen? Ben je wel in orde?

MEHMET Laat me, Daye Hatun. Ik ben blij dat ik
mijn hart eens kan luchten. En bij wie kan dat
beter dan bij een vreemdeling?

CHRISTIANO Nu is het mijn beurt om te denken,
hoogheid,
dat u dit enkel zegt uit spotternij.

MEHMET Zo blijkt er tussen u en mij veel argwaan,
zoals er tussen onze beide landen
veel onbegrip, veel achterdocht bestaat.
Wat denkt u dat daarvoor de reden is?

CHRISTIANO Waarschijnlijk omdat wij zo weinig
weten,

of zouden willen weten van elkaar.

MEHMET Wat zou u van mij willen weten?

CHRISTIANO Wat uw geloof voor u betekent.

MEHMET Niets.

CHRISTIANO Hoe bedoelt u?

MEHMET Ik bid vijf keer per dag, maar mijn geloof
betekent niets voor mij.

CHRISTIANO Waarom bidt u dan?

MEHMET Om de onrust te bezweren.

CHRISTIANO Welke onrust?

MEHMET In mijn hoofd. In mijn hart.

CHRISTIANO Maar in God, in Allah, gelooft u niet?

MEHMET Nee.

CHRISTIANO Hoe kunt u dan van bidden spreken?

MEHMET Ik kniel. Ik buig naar Mekka.

CHRISTIANO En dan?

MEHMET Zoek ik de stilte, mediteer.

CHRISTIANO Gelooft u helemaal nergens in?

MEHMET Ik geloof in mezelf. In de wetenschap, in
de vooruitgang, de filosofie, de kunst. In dromen,
in daden. En wat betekent het geloof voor u?

CHRISTIANO Alles.

MEHMET Alles?

CHRISTIANO Ja.

MEHMET U zou er uw leven voor geven?

CHRISTIANO O, zeker.

MEHMET Wat is er zo mooi aan uw geloof dat u er
uw leven voor wilt geven?

CHRISTIANO De boodschap om de ander lief te
hebben.

MEHMET Welke ander?

CHRISTIANO Ieder ander.

MEHMET Mij ook?
CHRISTIANO U ook.
MEHMET Uw grootste vijand?
CHRISTIANO Juist de grootste vijand.
MEHMET Wat houdt die liefde in?
CHRISTIANO Een openheid van hart. Een verlangen om te delen. Een gevoel van verbondenheid.
MEHMET Dat zijn mooie woorden.
Mehmet slaat Christiano in zijn gezicht.
Maar wat doet u als ik sla?
CHRISTIANO Dan vergeef ik u.
Christiano omhelst Mehmet.
God houdt van u. Ik houd van u.
MEHMET Mag ik u ook vergeven?
CHRISTIANO Natuurlijk, hoogheid.
Mehmet kust Christiano op de mond.
Hoogheid, wat doet u?
MEHMET Ik vergeef u.
Mehmet kust Christiano nogmaals op de mond.
CHRISTIANO Gatverdamme. Wat is dit?
MEHMET Ik houd ook van u.
CHRISTIANO U houdt het met mannen.
MEHMET Zo is het. Valt dat niet onder uw naastenliefde?
CHRISTIANO U bent walgelijk.
MEHMET U komt hier om uw vriendschap te betuigen. En u pareert mijn liefde met uw walging.
Ik weet niet hoe ik dat moet rijmen.
CHRISTIANO Neemt u mij niet kwalijk, hoogheid. Ik schrok. Hier was ik niet op voorbereid.
MEHMET Waar waren wij gebleven?
CHRISTIANO Ik bied u mijn excuses aan en trek mijn grove woorden in.
MEHMET Dat hoeft niet. U hebt gelijk: ik ben een

sodomiet. Wat wilt u nog meer van mij weten?
CHRISTIANO Niets, hoogheid.
MEHMET Als uw vrome nieuwsgierigheid zo snel bekoelt, is de weg naar de wereldvrede lang.
CHRISTIANO Het spijt me, hoogheid. Ik ben in de war.
MEHMET Maar mijn nieuwsgierigheid heeft u gewekt. Ik wil dat u mij alles over uw merkwaardige geloof, uw wereld, uw leven vertelt. Dat u mijn leermeester wordt. Wees vandaag mijn gast en laat mij morgen weten of u mijn uitnodiging aanvaardt.

Scène 34

CONSTANTINOPEL oktober 1447
Paleis van de keizer
Grootvizier, Keizer

GROOTVIZIER Ik ben hier, majesteit, om in het diepste geheim met u te spreken over vrede.
U weet: de oude sultan is terug.
Maar waar hij vroeger energiek en sterk, een krachtig staatsman was, daar is hij nu afwachtend, aarzelend, besluiteloos.
Daarbij is zijn gezondheid niet stabiel: hij lijdt aan allerhande vreemde kwalen.
Wanneer hij overlijdt zal Mehmet hem, tot uw en mijn verdriet, weer op gaan volgen.
Dat moeten wij voorkomen, majesteit.
Want eerst zal hij uw stad vernietigen, en dan zal hij, in blinde drift en eerzucht,

het Ottomaanse rijk te gronde richten.
KEIZER U, grootvizier, u speelt gevaarlijk spel.
Hoe kan ik weten wat uw woorden waard zijn?
Als u uw eigen heer en vorst verraadt,
waarom zou ik u dan zo licht geloven?
GROOTVIZIER De muren van uw stad zijn onverwoestbaar
en sloegen elk beleg tot nu toe af.
Maar Mehmet werkte aan een wapen dat
die muren zonder moeite slechten zou.
Als teken van mijn goede wil heb ik
de tekeningen meegebracht die Urban,
een jonge gieter van metaal in dienst
van Mehmet, daarvan voor hem heeft gemaakt.
KEIZER Een kanon?
GROOTVIZIER Met een loop van acht meter, een
doorsnee van veertig centimeter en een kogel van
twaalfhonderd pond die anderhalve kilometer ver
komt en zich dan twee meter diep de grond in boort.
KEIZER Mijn god, en is dit wapen al gereed?
GROOTVIZIER Nog niet. Maar dat zal niet zo lang
meer duren
als Mehmet weer het voor het zeggen krijgt.
KEIZER U heeft mij overtuigd. Het gaat u vast
om Orhan, pretendent en neef van Murat,
die ooit ontsnapte aan zijn wrede lot
en hier bij ons zijn toevlucht heeft gezocht.
GROOTVIZIER Ja, majesteit. Hij zou in plaats van
Mehmet,
misschien de nieuwe sultan kunnen zijn.
KEIZER Goed, stel dat dit ook echt zou gaan
gebeuren,
wat zou daarvan voor ons het voordeel zijn?
GROOTVIZIER De vrede die er tussen u en ons

zal heersen. Orhan zal u respecteren,
uw stad bedreigen noch belegeren.
KEIZER En u? Wat kunt u voor ons doen om dit
gewaagd idee tot werk/lijkheid te brengen?
GROOTVIZIER Wanneer de sultan sterft zal ik zijn
dood
zo lang als mogelijk geheim gaan houden.
Ik stuur u onderwijl een snelle bode
en hoop dat Orhan daardoor eerder in
Edirne is dan Mehmet die vanuit
Manisa komen moet. Met Allah's hulp
en die der Janitsaren lukt het mij
ons wereldrijk voor Mehmet te behoeden.
KEIZER Ik hoop van harte dat uw plan zal werken
maar wacht de dag in angst en beven af
dat uw verraad ons leven redden moet.

Scène 35

MANISA oktober 1447

Vertrekken van Mehmet

Mehmet (15 jaar), Gülbahar, Christiano (15 jaar)

MEHMET Gülbahar, wij kunnen iedere dag zien dat
de zon om de aarde draait. Maar in dit boek wordt
beweerd dat de aarde om de zon draait. Denk jij
dat dat waar zou kunnen zijn?
GÜLBAHAR Waarom niet, hoogheid? Men dacht
vroeger ook dat de aarde plat was. Maar nu weet
iedereen dat ze rond is.
MEHMET Dus de grootste waarheden kunnen in hun
tegendeel veranderen?

GÜLBAHAR Dat heet vooruitgang, hoogheid.
MEHMET Wat ben je dik.
GÜLBAHAR Wat zegt u?
MEHMET Wat ben je dik.
GÜLBAHAR Vindt u dat het me staat?
MEHMET Wat?
GÜLBAHAR Die dikke buik.
MEHMET Ben je zwanger?
GÜLBAHAR Hoe zou u dat vinden?
MEHMET Je bent zwanger. Ik krijg een kind. Ik krijg een zoon.
GÜLBAHAR Dat hoop ik niet, hoogheid.
MEHMET Waarom niet?
GÜLBAHAR Dan mag ik nooit meer naast u liggen.
MEHMET Wie zegt dat?
GÜLBAHAR Zo zijn de regels.
MEHMET Er zijn geen regels. Niet voor mij.
GÜLBAHAR Dus ook als het een zoon is, mag ik bij u blijven slapen?
MEHMET Je moet bij me blijven slapen.
GÜLBAHAR Ik zal u graag gehoorzamen, hoogheid.
MEHMET Hoe ver ben je?
GÜLBAHAR Vijf maanden.
MEHMET Zover al? Waarom heb ik dat nooit gezien?
GÜLBAHAR U heeft meer oog voor iemand anders, hoogheid.
MEHMET Vind je dat erg?
GÜLBAHAR Het is mijn lot.
MEHMET Maar vind je het erg?
GÜLBAHAR Wat wilt u horen?
MEHMET De waarheid.
GÜLBAHAR Er zijn ergere dingen voor een vrouw. Voor een slavin.
MEHMET Je bent geen slavin. Je bent mijn concubine.

GÜLBAHAR Bent u blij, hoogheid?
MEHMET Ja, Gülbahar. Ik ben blij. En dankbaar.
GÜLBAHAR Dankbaar?
MEHMET Dat je zo lief voor me bent.
GÜLBAHAR Ik houd van u, hoogheid.
Christiano op.
MEHMET Christiano, vriend, ik krijg een kind.
CHRISTIANO Van wie?
MEHMET Van Gülbahar natuurlijk. Van wie anders?
CHRISTIANO Jij hebt zoveel vrouwen.
MEHMET Daar slaap ik niet mee.
CHRISTIANO Waarom niet?
MEHMET Een vraag naar de bekende weg. Zou jij geen kind willen?
CHRISTIANO Ik heb gekozen voor een leven alleen.
MEHMET Waarom?
CHRISTIANO Om dichter bij God te zijn.
MEHMET Maar je hebt toch verlangens?
CHRISTIANO Die zijn er om tegen te vechten.
MEHMET Vecht je ook tegen een verlangen naar mij?
CHRISTIANO Nee. Want dat verlangen is er niet.
MEHMET Wil je Gülbahar?
CHRISTIANO Ik wil niemand. Ik wil leven voor God.
MEHMET Onze imams leven ook voor God, voor Allah. Maar ze hebben wel een vrouw. En kinderen.
CHRISTIANO Ik geloof in onthechting.
MEHMET Met welk doel?
CHRISTIANO Om een zuiverder mens te worden.
MEHMET Wordt het geen tijd om toe te geven dat dat niet werkt?
Zelfs je eigen vader, de paus, kon zijn verlangens niet de baas.

CHRISTIANO De geest is gewillig maar het vlees is zwak. Daarom wil ik boete doen voor de schuld van mijn vader.

MEHMET Waarom zou jij daar boete voor moeten doen? Iedereen is toch verantwoordelijk voor zichzelf.

CHRISTIANO In ons geloof kun je de schuld van een ander aflossen. Dat heeft Jezus ook gedaan.

MEHMET Hoe moet ik me dat voorstellen?

CHRISTIANO Door zijn dood aan het kruis heeft hij ons weer verzoend met God.

MEHMET Eigenaardig.

CHRISTIANO Hoezo?

MEHMET Stel: er zou een opstand uitbreken tegen mijn vader. En mijn vader zou zich niet willen verzoenen met de opstandelingen, behalve als ik mijzelf in brand stak. Zou dat niet raar zijn?

CHRISTIANO Geloven jullie niet in vergeving en verzoening?

MEHMET Wie zijn jullie? Gülbahar en ik?

CHRISTIANO Jullie Turken, moslims.

MEHMET Dat zijn sowieso twee verschillende dingen. Gülbahar, leg eens uit.

GÜLBAHAR Ik ben wel een moslima maar geen Turkse, monseigneur.

CHRISTIANO Wat ben je dan?

GÜLBAHAR Een Griekse. Ik ben buitgemaakt bij de inname van Thessaloniki.

CHRISTIANO Maar dan ben je toch christen?

GÜLBAHAR Ik heb mij bekeerd tot de islam, monseigneur.

CHRISTIANO Omdat het moest.

GÜLBAHAR In het begin wel. Maar nu ben ik moslima uit overtuiging.

CHRISTIANO Uit overtuiging? Hoe kun je de ware God verloochenen voor Allah en Mohammed?

GÜLBAHAR Hoe kunnen wij weten wie de ware God is, monseigneur? Zolang er verschillende godsdiensten zijn, kan een mens kiezen. Is dat niet het mooiste?

CHRISTIANO Maar wat heeft de islam jou gegeven wat het christendom je niet gaf?

GÜLBAHAR Zij heeft mij getroost toen ik mij verloren voelde.

CHRISTIANO Getroost?

GÜLBAHAR Wanneer de muezzin oproept tot gebed, voel ik mij opgenomen in een gemeenschap, verbonden met alle andere mensen: oud en jong, arm en rijk, machtig en machteloos. Samen knielen wij vijf keer per dag neer om te bidden voor een betere wereld.

CHRISTIANO En is die al gekomen?

GÜLBAHAR Wij houden hoop, monseigneur. En wij doen er wat voor.

CHRISTIANO Wat dan?

GÜLBAHAR Iedere moslim is verplicht tot het geven van aalmoezen aan armen en behoeftigen.

CHRISTIANO En doet iedereen dat ook?

GÜLBAHAR Ja natuurlijk. De zakat is één van de vijf zuilen van de islam.

CHRISTIANO Dat is mooi.

MEHMET Hebben jullie ook zuilen?

CHRISTIANO Wij hebben de tien geboden.

MEHMET Noem er eens één.

CHRISTIANO Het zesde gebod luidt: gij zult geen onkuisheid doen.

MEHMET Je bedoelt dat Gülbahar niet bij mij mag slapen?

CHRISTIANO Precies.
MEHMET Waarom niet?
CHRISTIANO Dat mag alleen als je getrouwd bent.
MEHMET Gülbahar: ik ga met je trouwen.
GÜLBAHAR Daar ben ik blij om, hoogheid. Wanneer?
MEHMET Ik moet nog even met mijn vader praten.
CHRISTIANO Je steekt de draak met mij.
MEHMET Christiano, je bent zo wereldvreemd. Jij vindt dat de werkelijkheid zich naar de ideeën van jouw God zou moeten voegen. Maar zo werkt het niet. Waarom kijk je niet naar het leven zoals het is en probeert daar het beste van te maken?
CHRISTIANO Wat moet ik dan maken van een werkelijkheid waarin een man vier vrouwen mag trouwen en daarnaast nog honderden concubines en schandknepen mag hebben?
MEHMET Ben je kwaad op me?
CHRISTIANO Nee. Ja.
MEHMET Waarom dan?
CHRISTIANO Omdat je maar doet waar je zin in hebt.
MEHMET Wat moet ik anders doen?
CHRISTIANO Je beheersen.
MEHMET Voor wie? Voor wat? Ben je jaloers?
CHRISTIANO Belachelijk.
MEHMET Waarom gun je jezelf de liefde niet?
CHRISTIANO Omdat ik dat niet wil.
MEHMET Je bent jong, je bent mooi, je bent sterk. Laat jezelf toch vrij.
CHRISTIANO Laat me los.
MEHMET Kijk me aan. Ik houd van je.
CHRISTIANO Ik moet gaan.
MEHMET Waar naartoe?
CHRISTIANO Naar Rome. Mijn vader wil dat ik hem bezoek.

MEHMET Dat kan niet.
CHRISTIANO Waarom niet?
MEHMET Ik kan je niet missen.
CHRISTIANO Ik kom terug.
MEHMET Echt?
CHRISTIANO Ik beloof het je.
MEHMET Wanneer?
CHRISTIANO Dat weet ik nog niet.
MEHMET Mag ik je vaarwel kussen?
CHRISTIANO Nee. Ja.
Mehmet kust Christiano.
MEHMET Ik wacht op je.

Scène 36

ROME januari 1448

Het Vatikaan

Kardinaal/Paus, Christiano (15 jaar)

KARD/PAUS Mijn zoon! Hoe lang heb ik je niet gezien?
CHRISTIANO Ik denk drie jaar of meer nog, Heil'ge Vader.
KARD/PAUS Zeg 'vader', lieve zoon, geen 'Heil'ge Vader'.
CHRISTIANO U bent mijn Heil'ge Vader, onze paus, de plaatsbekleeder Gods op deze aarde.
KARD/PAUS Voor jou ben ik vandaag vooral je vader. Je bent een man, een echte man geworden.
CHRISTIANO Een man van God. Mijn leven is de kerk.
KARD/PAUS Ik heb gehoord dat jij je taak daarginds, vol overtuiging, breed hebt opgevat. Vertel me daar eens over als je wilt.

CHRISTIANO U doelt op het contact dat ik met Mehmet, de kroonprins en toekomstig sultan, heb?

KARD/PAUS Precies. Is hij het monster waarvoor hij gehouden wordt? Of meer een jongeling, door grenzeloze macht op drift geraakt?

CHRISTIANO Dat laatste, Heil'ge Vader. Ik heb hem de afgelopen jaren leren kennen en zie hem meer en meer als goede vriend.

KARD/PAUS Als goede vriend? Een man die rond bazuïnt dat hij Constantinopel wil verov'ren, de hoofdstad van het Byzantijnse rijk? Een man die onze Christelijke waarden als drek opzij zal vegen, zal vervangen door Turkse wetteloosheid, hoerij?

CHRISTIANO Ik denk niet, Heil'ge Vader, dat het juist is om Mehmet als een bloedbeluste Turk, een onbeschaafde woesteling te zien. Hij leest het werk van dichters, filosofen; verdiept zich in wereld der planeten; laat kaarten tekenen van Oost en West; beschouwt de loop van de geschiedenis en spreekt de vele talen van zijn rijk.

KARD/PAUS Dat klinkt alsof hij ook voor jou een vorst, een prins is die wij moeten respecteren.

CHRISTIANO Is hij dat, Heil'ge Vader, niet voor u?

KARD/PAUS Natuurlijk niet, mijn zoon. Hij is de schrik van heel ons Avondland, de Satan zelf, die wacht totdat zijn uur gekomen is om dan in een klap toe te slaan en ons, de christenwereld, in het hart te treffen.

CHRISTIANO Een heel jaar lang heb ik hem, Heil'ge Vader,

haast dagelijks gezien, met hem gepraat, gediscussieerd, gelezen in de Bijbel, Koran, de Ilias, de Odyssee.

En vaak stond ik versteld: zijn interesse, zijn kennis, openheid, nieuwsgierigheid, was groot en zonder voorkeur of restrictie.

KARD/PAUS Genoeg, mijn zoon. Je bent door hem bedwelmd.

Ik zeg je: Mehmet is een groot gevaar. En jij, jij bent de hoop van onze kerk, van heel de christenheid die bidt dat hij, een onverwachte, snelle dood zal sterven.

CHRISTIANO Wat bedoelt u daarmee, vader?

KARD/PAUS Je weet hoe lang ik heb gevochten voor een kruistocht.

CHRISTIANO Ik weet het.

KARD/PAUS Dat is niet gelukt. Het Avondland is al te zeer verdeeld. Maar als Constantinopel valt, zal Boedapest, zal Wenen, zal ook Rome vallen.

CHRISTIANO Wij hebben toch verdragen met de sultan?

KARD/PAUS Als Mehmet aan de macht komt, zullen die niet veel betekenen. Ik zie maar één oplossing.

CHRISTIANO En die is?

KARD/PAUS Ik geef je deze opdracht niet graag, mijn zoon.

CHRISTIANO Welke opdracht?

KARD/PAUS Om Mehmet te doden.

CHRISTIANO Mehmet doden? Wilt u dat ik een moord pleeg?

KARD/PAUS In het belang van de kerk, mijn zoon.

CHRISTIANO Maar vader, dat is het vijfde van de tien geboden: gij zult niet doden. Hoe kan een moord in het belang zijn van de kerk?

KARD/PAUS Het doden van de vijand is geen moord.
CHRISTIANO Maar Mehmet is mijn vriend, vader.
KARD/PAUS Ik spreek nu tot je als je Heilige Vader,
mijn jongen, als de paus van Rome, het hoofd van de
heel de Katholieke kerk, in Oost en West. En als
zodanig gebied ik je Mehmet, de zoon van de sultan,
uit de weg te ruimen. Omdat jij, door je vriendschap
met hem, onbeperkt toegang tot hem hebt, ben jij de
enige die daartoe in staat is.
CHRISTIANO Dat meent u niet.
KARD/PAUS Als je vader doet het me pijn je dit op te
dragen. Maar als je Heilige Vader kan ik niet anders.
CHRISTIANO Ik kan het niet.
KARD/PAUS Je wilt het niet.
CHRISTIANO Omdat het tegen alles indruist waarin ik
geloof.
KARD/PAUS Geloof je in de onfeilbaarheid van de paus,
mijn zoon?
CHRISTIANO Ja, Heilige Vader.
KARD/PAUS Doe dan wat ik je opdracht.

Scène 37

TE VELDE februari 1451
De sultanstent
Grootvizier, Murat

GROOTVIZIER Hoe gaat het u, mijn vorst? Ik hoop dat u
zich goed genoeg voelt voor het inspecteren
van troepen die vandaag nog gaan vertrekken
om aan het front hun vrienden af te lossen.
MURAT Ik zou wel willen, maar dat gaat niet meer,

mijn waarde grootvizier. Het spel is uit,
ik voel dat ik de avond niet zal halen.
GROOTVIZIER O, zeg dat niet, Padisjah, want u weet
dat wij u nog onmogelijk kunnen missen.
MURAT Kom dichterbij en luister goed. Mijn stem
wordt zwak en zal vandaag voorgoed verstommen.
Ik wil u zeggen wat er moet gebeuren
wanneer de warmte uit mijn lichaam glijdt.
Zeg niemand dat uw sultan is gestorven.
Revolte, oproer, burgeroorlog, moord,
bij wisseling van wacht zijn zij dichtbij
want ieder hoopt zijn slag te kunnen slaan
zolang er nog geen nieuwe sultan is.
Bewaar mijn lichaam in het ijs waarmee
ook ander vlees aan vroeg bederf ontkomt
en reis zo snel uw paarden kunnen lopen
met mij en een gewapende patrouille
terug naar mijn paleizen in Edirne.
Wacht daar op Mehmet die u door een bode,
met spoed, al op de hoogte heeft gebracht.
Ik weet dat u hem haat, dat u mijn zoon
een slechte heerser vindt. Maar zonder hem
valt heel ons rijk ten prooi aan burgerkrijg.
Mijn jongste zoon is nog maar anderhalf,
een speelbal in de klauwen van de macht.
Orhan, mijn neef, van huis en haard vervreemd,
een blinde, onberekenbare gok.
Mijn waarde grootvizier, ik wil u danken
voor alles wat u voor mij heeft gedaan.
Ik vraag u enkel nog mijn zoon te helpen
een goede vorst te worden voor dit rijk
dat Allah hem en ons gegeven heeft.
Murat sterft. Wordt ingepakt in ijs.

Scène 38

EDIRNE februari 1451

Paleis van de sultan

Mehmet (18 jaar), Grootvizier, Daye Hatun, Gevolg

MEHMET Terwijl mijn vader in zijn bed van ijs, gewiegd door het gedraaf van veertien paarden, van ver naar zijn paleis gedragen werd, heb ik mij op mijn tocht vanuit Manisa tot Allah, onze Heer en God, gewend. Want net als u weet ik dat bij de dood van hem die dertig jaar uw sultan was, de zeeën en de aarde zullen beven. Vanuit die beving zal uw nieuwe vorst zich als een feniks uit de as verheffen en u zult hem gehoorzaamheid en trouw verschuldigd zijn. Maar voor het zover is, loert overal gevaar, verraad, de dood. Zo was een snelle bode onderweg naar Orhan, die ginds in Constantinopel met ongeduld zijn lot zit af te wachten. Mijn beste grootvizier, mag ik u vragen ons deze boodschap langzaam voor te lezen.

GROOTVIZIER 'Majesteit, het is zover: de oude sultan is dood. Allah verhoedde dat zijn zoon hem opvolgt. Stuur Orhan met een snel en gewapend escorte naar Edirne. Met hulp van Allah zal het ons lukken hem op de troon te krijgen.'

MEHMET U heeft op het verkeerde paard gewed, mijn waarde grootvizier, en toen verloren. Uw nieuwe sultan zal u moeten straffen. Maar wat voor straf, vindt u, moet dat dan zijn?

GROOTVIZIER Ik heb uw vader twintig jaar gediend.

Ik vraag u enkel om een snelle dood.

MEHMET Een snelle dood? Is dat in dit geval een straf die passend en rechtvaardig is?

GROOTVIZIER Ik heb dit niet uit winstbejag gedaan.

MEHMET Waaraan had u, mijn beste, dan gedacht?

GROOTVIZIER Dat laat ik, vorst, aan uw genade over.

MEHMET Wat denkt u van een wurging, grootvizier?

GROOTVIZIER Ik dank u, vorst, ik dank u voor uw mildheid.

Mehmet geeft een teken. Grootvizier wordt gewurgd.

Dan is er nog kwestie van belang.

Daye Hatun op met een slapend kind in haar armen.

Kom binnen Day' Hatun en leg dat kind op deze gouden kussens aan mijn voeten.

Wat u hier ziet, dat is een burgeroorlog, een ramp voor onze Ottomaanse staat.

Dit kind is net als ik een sultanszoon, verwekt door hem die ook mijn vader was.

Zo klein als nu, onschuldig, hartverscheurend, zo gruwelijk zal hij zich voor ons oog ontpoppen: loerend, smachtend, hunkerend

naar bloed, naar macht, naar deze sultanstroom.

Toen vijftig jaar geleden Bayezid de Eerste stierf, toen vochten elf jaar lang zijn zonen een successieoorlog uit.

Daarbij ging heel veel Ottomaans gebied verloren. Ook mijn vader heeft zijn troon met bloed bevochten op zijn eigen broers.

Dit is de derde keer in korte tijd dat zulk gevaar ons grootse rijk bedreigt.

Dit is de derde keer in korte tijd dat zulk gevaar ons grootse rijk bedreigt.

Mehmet geeft een teken.

Daye Hatun met kind af.

Als vorst is het mijn allereerste taak
de binnenlandse vrede te bewaren.
Daarom zal ik dit kind, mijn broer, verdrinken.
Dat is, zo wordt gezegd, een zachte dood.
Wie meent dat broedermoord een wandaad is
in plaats van onvermijdelijke plicht,
laat hij dat kenbaar maken en gaan staan.
Stilte.
Welnu, dan smeed ik Allah om vergeving
en is zijn onontkoombaar lot bezegeld.

Scène 39

EDIRNE maart 1451
Paleis van de sultan
Christiano (19 jaar), Mehmet (19 jaar), Soldaten

MEHMET Mijn Christiano, eindelijk ben jij
terug. Wat ben ik blij je weer te zien.
Want elke dag heb ik aan jou gedacht,
heb ik je stem gehoord, je beeltenis
gezien. Nu laat ik je niet gauw meer gaan.
CHRISTIANO Stuur eerst die mannen, die soldaten
weg.
Ik voel mij zo niet erg op mijn gemak.
Mehmet stuurt hen weg.
Padisjah, vorst, de wereld is veranderd.
Wij zijn geen jongelingen meer maar mannen
met plichten die het lot ons heeft gegeven.
De vriendschap die ons vroeger heeft verbonden
zal snel haar eerste beurse plekken tonen.
Uw hoge ambt zal u veranderen,

zoals mijn afkomst mij tot dingen dwingt
die zelfs voor mij niet te begrijpen zijn.
MEHMET Christiano, waar heb je het over? Zou je
mij niet eerst omhelzen? En feliciteren?
CHRISTIANO Waarmee?
MEHMET Doe niet zo raar.
CHRISTIANO Met de oorlogen die je van plan bent
te gaan voeren?
MEHMET Welke oorlogen?
CHRISTIANO Met de steden die je van plan bent te
plunderen?
MEHMET Bedoel je Constantinopel?
CHRISTIANO Met het onschuldige bloed aan je
handen?
MEHMET Noem jij verraad onschuldig?
CHRISTIANO Je hebt je eigen broer vermoord.
MEHMET Ook dat is geen onschuldig bloed.
CHRISTIANO Hoe kan een kind van anderhalf
schuldig zijn?
MEHMET Jij hebt mij ooit verteld dat ieder mens,
ieder kind schuldig wordt geboren. Je noemde dat
de erfzonde. Mijn broer is geboren met die
erfzonde. En daarvoor is hij gestraft.
CHRISTIANO Jij bent een bruut.
MEHMET Wat is er met je?
CHRISTIANO Ik walg van je.
MEHMET Zeg dat niet, Christiano.
CHRISTIANO Je bent weerzinwekkend.
MEHMET Ik vergeef je wat je zegt.
CHRISTIANO Ik haat je.
MEHMET Dat doe je niet.
CHRISTIANO Ik haat je, ik haat je.
MEHMET Jij kunt niet haten.
CHRISTIANO O, nee?

MEHMET Nee.
CHRISTIANO Moet ik het je bewijzen?
MEHMET Hoe dan?
CHRISTIANO Met dit mes.
MEHMET Wou je mij vermoorden?
CHRISTIANO Als het nodig is: ja.
MEHMET Wie zegt dat het nodig is?
CHRISTIANO Iedereen.
MEHMET Je bedoelt je vader?
CHRISTIANO Ook.
MEHMET Goed. Probeer het maar.
CHRISTIANO Wat?
MEHMET Mij te vermoorden.
CHRISTIANO Denk jij dat ik dat niet durf?
MEHMET Ik denk niks. Probeer het maar.
Christiano valt Mehmet aan. Ze vechten. Mehmet wint.
Ga weg. Voordat ik je wat aandoe.
CHRISTIANO Vergeef me. Vergeef me.

Scène 40

CONSTANTINOPEL 29 mei 1453

Op de muren

Inwoners van Constantinopel, Mehmet (21 jaar),

Keizer

INWONER Een lange, strenge winter heeft de stad
geteisterd. Stormen, overstromingen,
genadeloze regens, donder, bliksem,
een ster die valt, een beving van de aarde,
dat alles lijkt de komst der Anti Christ,
tot onze angst en afschuw te voorspellen.

INWONER Het voorjaar heeft de bloemen op het veld,
de hoop in onze harten terug gebracht.
Maar ook de wetenschap dat onze vloot
van vijftiwintig schepen is verouderd,
terwijl de sultan onderwijl de zijne
vernieuwde en vergrootte tot die meer
dan honderdvijftiwintig schepen telt.

INWONER Op vijf april, een uur voordat de zon
weer op zal komen, veertiendrieënvijfig,
verschijnt het leger van de Ottomanen,
men zegt met honderdzesduizend man,
voor onze muren, onze vestingwerken.
Tesaamen met de vloot wordt onze stad
omsingeld, opgesloten, afgegrendeld.

INWONER Wij staan dan op de muren en wij zien
ons noodlot op het blauwe water drijven,
de ondergang getekend in het groen.
De stad is eerder dertien keer belegerd,
maar nooit met zoveel overmacht als nu.
Om tien uur in de morgen komt de eis
van sultan Mehmet tot de overgave.

MEHMET Als u de stad vrijwillig over draagt,
ben ik bereid uw leven en dat van
uw vrouw en al uw kinderen te sparen.
Dat zweer ik hierbij plechtig. Ook kunt u
uw huis en uw bezittingen behouden,
uw nering of beroep in alle vrede,
maar onder geldig, Ottomaans gezag,
ten bate van uzelf beoefenen.

INWONER Wij knielen op de muren neer en bidden
tot God, tot onze zoete Maagd Maria,
tot alle heiligen in onze kerken,
dat onze vorst en keizer Constantijn
hiermee akkoord zal gaan. Dat doet hij niet.

INWONER En zo begint op zes april de strijd
die zeven weken later uit zal monden
in orgieën van bloeddorst, hebzucht, wreedheid.
Geplunderd en verkracht door wilde beesten,
valt heel de stad, valt iedereen ten prooi
aan ware duivels die de christenwereld,
wanhopig in hun angst, met stomheid slaan.

INWONER De grootste schade aan de hoge muren
wordt aangericht door het kanon van Urban,
een monster van metaal zoals nog nooit
gezien, dat bressen slaat als diepe kloven.
Eerst worden die des nachts met man en macht
hersteld, totdat de overmacht te groot,
het aantal overlevenden te klein
geworden is. Dan gaat de stad verloren.

INWONER Terwijl de vogels in de velden zingen,
de zon steeds hoger naar de hemel klimt,
komt Mehmet uit zijn tent van rood en goud
om op zijn witte schimmel naar de stad
te rijden, die nu dampend van het bloed
op hem, de nieuwe vorst, te wachten ligt.

INWONER Als hij, gekomen bij de poort, zijn paard
tot stilstand brengt, een ogenblik de kring
van naaste adviseurs lijkt aan te spreken,
komt uit het puin een oude, grijze priester
die op zijn rug het jonge lichaam draagt
van iemand die de sultan schijnt te kennen.

INWONER Hij legt het lichaam voor hem op de grond.
De sultan kijkt, stijgt af en knielt dan neer.
Hij pakt de roodbebloede hand en drukt
die teder aan zijn mond. Het is alsof
hij leven in het lichaam blazen wil.
En dan beweegt de jonge man. Hij richt
zich met zijn laatste krachten op en spreekt.

CHRISTIANO Mijn lieve vriend, ik wil je zeggen dat
jij nooit uit mijn gedachten bent geweest
en uit mijn as ook nooit meer zult verdwijnen.
In jou trof ik de spiegel van mijzelf:
een ziel die hunkert naar begrip en toch
niet anders dan verdriet gevonden heeft.
Bij jou was ik een ander en mezelf.

Ik hoop oprecht dat jij de vrede vindt
en wilde dat ik daar dan bij kon zijn.

Het ga je goed, mijn vriend. Vergeet mij niet.

INWONER Dan zakt hij onderuit, de jongeling
die onze stad verdedigd heeft en des-
ondanks nog houdt van haar belegeraar.
De sultan, roerloos zit hij naast het lichaam.
De ogen van de dode zijn nog open.

Hij sluit ze met een streling van zijn hand.
Dan buigt de sultan, langzaam, zich voorover
en kust de lippen van de jonge man.

INWONER Van boven kijken wij in angst en vrees,
verbijsterd naar dit vreemde rouwbeklag.

Zal dit een keerpunt, onze redding zijn?
Heeft Mehmet de Veroveraar dan toch
gevoel? Zal hij de stad genadig zijn,
de kinderen, de vrouwen willen sparen?

INWONER Nu richt hij zich weer op, de overwinnaar,
en kijkt de lege blauwe hemel in.

Hij slaakt een zucht en huilt. De sultan huilt.

ALLEN Hij huilt, de sultan huilt, de sultan huilt.

INWONER Het water van de Bosporus is stil,
de zuiderwind is plotseling gaan liggen.

De zon is weg, een regenboog verschijnt,
de wereld lijkt voorgoed tot staan gekomen,
de aarde draait niet langer om zijn as.

INWONER Dan brult hij als een aangeschoten dier,

de jonge vorst. Zijn stem klinkt overal,
het water draagt zijn kreet, zijn jammerklacht,
zijn zielenpijn tot in de verste hoeken.
En zijn getergde mannen horen hem
en storten zich op de gevallen stad,
op ons, de laatsten van de Byzantijnen.

HISTORISCHE ACHTERGROND

Na de dood van sultan Bayezid I in 1402 barst er in het grote Osmaanse of Ottomaanse rijk –dat toen al grote delen van Europa, Azië en Afrika omvatte– een burgeroorlog uit. Vijf van Bayezids zoons strijden op leven en dood om de macht. Als gevolg van de onderlinge verdeeldheid gaat veel gebied verloren. Tenslotte wint Mehmet I de strijd –waarbij hij al zijn broers laat doden– en bestijgt in 1413 de sultanstroon. Hij stelt zich ten doel zoveel mogelijk verloren gebied terug te veroveren.

Na de dood van Mehmet I in 1421 moet ook zijn 19-jarige zoon en opvolger Murat II zijn troon verdedigen: eerst tegen zijn oudste broer Mustafa –die al eerder vergeefs tegen zijn vader had gerebelleerd en toen naar Constantinopel was gevlucht– en daarna tegen zijn jongste broer, 'Kleine Mustafa'. Eenmaal overwonnen wordt de oudste broer opgehangen, de jongste gewurgd.

Het stuk begint in 1432. De dan 30-jarige Murat II is al elf jaar sultan van het Ottomaanse rijk. Hoewel hij, volgens zijn Grootvizier Candarli Halil Pasja een zachtmoedig karakter heeft –'a sincere friend and a man of upright conscience'– en vooral geïnteresseerd is in kunst en wetenschap, is hij al die jaren net als zijn vader hoofdzakelijk bezig geweest om de gebieden te heroveren die tijdens de burgeroorlog van 1402 tot 1413 verloren zijn gegaan.

Murat II heeft in 1432 al twee zoons: Ahmet, geboren in 1420 uit een concubine en Alaeddin Ali, geboren in 1430 uit zijn favoriete vrouw, de Turkmeense prinses Hadice Hatun. Ook de moeder van Mehmet is een concubine, Huma Hatun. Alaeddin Ali zal tot aan zijn vroege, mysterieuze en gewelddadige dood de lieveling van zijn vader zijn.

Voor de Christelijke landen in Europa vormt de opmars van de islam al sinds haar ontstaan in de 7e eeuw een probleem. Zeker als de Turkse Seldjoeken in de 11e eeuw Palestina veroveren op het tot dan toe oppermachtige, christelijke Byzantijnse rijk en de pelgrims naar Jeruzalem en andere steden worden gehinderd. In 1095 roept paus Urbanus II op tot de 1e kruistocht die Palestina van de Turken cq moslims moet bevrijden. (Daarvoor zijn de moslims al met geweld en veel bloedvergieten uit Spanje en Sicilië verdreven.) Als dus het Ottomaanse rijk zich in de 14e en 15e eeuw gestaag naar het Westen begint uit te breiden, siddert heel Europa, de paus voorop. Mehmet II, de Veroveraar van Constantinopel, zal uiteindelijk de 'schrik van het Westen' worden.

Over de jeugd van Mehmet zegt Kinross in *The Ottoman Centuries*: 'Mehmet II, born under auspices held to be ominous during a plague which carried off two of his father's brothers, had been afflicted with an unhappy childhood and upbringing. He was the third son of a father who

preferred his two elder half-brothers, Ahmet and Ali, and did not envisage him as a likely successor to the throne.'

De eerste paar jaar brengt Mehmet samen met zijn moeder, zijn voedster Daye Hatun en zijn halfbroer Ali door in de harem van zijn vader. Dit is een door de moeder van de sultan – Valide Sultan Emine Hatun – strak geleide, hiërarchische, bureaucratische gemeenschap, niet op de eerste plaats gericht op erotische avonturen maar op de voortplanting, het voortbestaan van de dynastie. Vanuit alle hoeken van het rijk worden mooie, getalenteerde meisjes geselecteerd die in de harem een gedegen opleiding krijgen in lezen, schrijven, vreemde talen, muziek, dans, beweging, zang, poëzie, religie, borduren, bloemschikken, hygiëne, tafeletiquette, protocol en alle finesses van de liefde. De Valide Sultan maakt uit het beschikbare aanbod een keuze en beslist met wie de sultan de nacht kan doorbrengen. In dat geval krijgt de concubine de status van 'gelukzaligheid'.

In 1434, als hij twee jaar oud is, wordt Mehmet samen met zijn broer Ali naar het verre Amasya gestuurd, een stad in het noorden van Anatolië, bij de Zwarte Zee. Zijn veertien jaar oude halfbroer Ahmet is daar prins-gouverneur. Door zijn zoons in een uithoek van het rijk op te bergen, wil Murat II voorkomen dat ze bij eventuele opstanden tegen zijn regime kunnen dienen als alternatieve sultan. Het zou immers twee á drie

weken duren voordat één van de prinsen in de hoofdstad Edirne zou aankomen.

Een paar jaar later, in 1437, sterft de dan 17-jarige Ahmet volkomen onverwacht. Mehmet volgt hem op als prins-gouverneur van Amasya en Alaeddin Ali krijgt dezelfde functie in Mamisa. Later wisselen de broers op bevel van hun vader van standplaats. Zes jaar later, in 1443 wordt Alaeddin Ali door een van zijn eigen raadsmannen, Kara Hizir Pasja, gewurgd. Ook de twee pasgeboren zoons van de 13-jarige prins worden vermoord. De dader wordt terecht gesteld zonder zijn motief te onthullen. 'One might suspect that the murder was committed to clear the way for Mehmet, who thus became Murat's heir presumptive, though no evidence has ever been found to support this suspicion. Murat was heartbroken, for Alaeddin Ali was his favourite son and after prolonged mourning he buried the prince in the tomb that he had prepared for himself in the Muradiye at Bursa.' (Freely, 12)

In september 1444 verbijstert de 41-jarige Murat II zijn hele hofhouding met de mededeling dat hij afstand doet van de troon ten gunste van zijn 12-jarige zoon Mehmet. De abdicatie van de sultan is zonder precedent in de Ottomaanse Geschiedenis en over de beweegredenen voor deze stap is veel gespeculeerd. Murat trekt zich vervolgens terug in Manisa om daar een contemplatief leven te gaan leiden.

Enkele maanden later valt een groot leger van Kruisvaarders (o.a. Hongaren, Polen, Walachijnen, Bourgondiërs, Paapse Troepen) het Ottomaanse rijk binnen. Op verzoek van Mehmet en zijn grootvizier neemt Murat II nog één keer het bevel op zich en op 11 november 1444 verslaat hij in de Slag bij Varna, de Christelijke troepen verpletterend. Daarna trekt hij zich opnieuw terug.

Mehmet heeft zijn hele leven lang een buitengewoon goede verstandhouding gehad met zijn min: 'It is recorded that Mehmet had a wet nurse, a Turkish woman named Daye Hatun, to whom he was particularly devoted, as evidenced by the fact that she became very wealthy during his reign and endowed several mosques. She outlived Mehmet by five years, dying in Istanbul on 14 February 1486.' (Freely 10)

Over de moeder van Mehmet, Huma Hatun, is niet veel meer bekend dan dat zij een 'slave girl' was 'which means that she would not have been Turkish, for by law Muslims could not be enslaved.' Waarschijnlijk was zij dus christen en heeft zij zich tijdens haar gevangenschap bekeerd tot de islam. 'Huma Hatun died in september 1449, after which she was buried in the garden of the Muradiye mosque in Bursa.' (Freely 9 en 18)

Ook Mehmet's favoriete concubine Gülbahar was van oorsprong een (Griekse) christen. Zij schonk Mehmet toen die 16 jaar was, in januari 1448, zijn

eerste zoon, die hem in 1481 als sultan Bayezid II zou opvolgen.

De homosexualiteit van Mehmet is tegelijkertijd welbekend (bij Google verschijnt hij onder *The Great Queers of History*) en schaars gedocumenteerd. Veelal wordt er in bijzinnen over gesproken: '...Mehmet, who was known to have ambivalent sexual tastes, sent a eunuch to the house of Notaras, demanding that he supply his good-looking fourteen-year-old son for the sultan's pleasure. When he refused, the sultan instantly ordered the decapitation of Notaras, together with that of his son and son-in-law; and their three heads, so it is related, were placed on the banqueting table before him.' (Kinross 115)

'Some of the younger males of the Byzantine aristocracy survived the siege of Constantinople and were taken by Mehmet into his household. (...) these captives included two sons of Thomas Palaeologus, brother of the late emperor Constantine XI, who came to be known as Hass Murat Pasha and Mesih Pasha. Hass Murat was a particular favourite of Mehmet, probably his lover and eventually was appointed Beylerbey of Rumelia.' (Freely 48)

'In 1462 viel de sultan Walachije binnen en zette Vlad Tepes af als vojvode om hem te vervangen door zijn broer Radu cel Frumos –de Schone– met wie hij volgens het toenmalige roddelcircuit ooit nog een passionele amoureuze verhouding had gehad.'

In de roman 'Wolfsroedel' van Floortje Zwigtmán is de liefde van Mehmet voor Radu een belangrijke gegeven.

Grootvizier Halil Pasha stamde uit de belangrijke Ottomaanse familie Candarli die gedurende het bewind van Murat II bijna zonder onderbreking de eerste minister leverde. Halil Pasha had zijn vader midden jaren '30 als grootvizier opgevolgd en diende Murat tot diens dood in 1451. Hij kwam ten val na de verovering van Constantinopel: 'he had often sent letters to the Emperor, had dissuaded him from making peace and had persuaded him to stand firm'. Dit laatste betreft de houding van de keizer tijdens het beleg. De Grootvizier kwam ellendig aan zijn eind: 'Mehmet was outraged: he ordered that Halil should be bound and imprisoned and stripped of all his wealth and property; and after this he gave orders that he should be removed to Edirne and deprived of his life.' Hij werd na een maand van gruwelijke martelingen onthoofd. (Freely 50)

Met de moord op zijn anderhalf jarig halfbroertje Ahmet gaf Mehmet II de aanzet tot een traditie van broedermoord die het Ottomaanse rijk lange tijd in haar greep hield. Mehmet rechtvaardigt zijn daad met citaten uit de Koran zoals: 'De executie van een prins is te verkiezen boven het verlies van een provincie' en 'Dood is beter dan onrust'. Later zal hij bij decreet een wet invoeren die luidt: 'Wie van mijn zoons ook de sultanstroon erft, het zal

hem verplichten zijn broers te doden in het belang van de wereldorde'. In de eeuw daarna zullen in de kroningsstoet van de troonopvolger, de lijkkisten worden meege dragen van de met een zijden koord ritueel gewurgde (half)broers –want koninklijk bloed mag niet vloeien– van de nieuwe sultan. Het extreemste voorbeeld daarvan was Mehmet III die in 1574 toen hij de troon besteeg, zijn negentien broers liet ombrengen samen met vijftien van hen zwangere slavinnen. (Boom 295)

Mehmet de Veroveraar ging in première bij de Toneelmakerij op 9 juni 2012 in Projekt 072 in Alkmaar

Regie: Liesbeth Coltof

Spel: Roel Adam (Bayezid Osmanoglu, Murat II)
Amber Arian (Bediende, Soldaat, Hofdame – geen tekst)

André Dongelmans (Oppersterrenwichelaar, Hadice Hatun, Alaeddin Ali, Urban)

Rian Gerritsen (Valide Sultan, Contessa)

Tjebbo Gerritsma (Kardinaal-Nepoot)

Peter Van Heeringen (Paus, Keizer Constantijn XI)

Daniël Van Klaveren (Grootvizier, Hizir)

Sadettin Kirmiziyüz (Mehmet)

Debbie Korper (Daye Hatun)

Casper Nusselder (Bode, Soldaat, Eunuch)

Meral Polat (Huma Hatun)

Özlem Solmaz (Saliha Hatun, Gülbahar)

Chiem Vreeken (Prins Ahmet, Christiano)

www.toneelmakerij.nl

Mehmet de Veroveraar is geschreven in opdracht van de Toneelmakerij

Ad de Bont begon in 1975 met zijn werkzaamheden als acteur, regisseur en schrijver van jeugdtheaterteksten. Hij werkte bij verschillende theatergezelschappen, zoals cabaretgroep Vanrail, kindercabaret Potvoordrie en jeugdtheatergroep Mevrouw Smit U.A. In 1982 werd hij artistiek leider van Theatergroep Wederzijds, tot 1987 samen met Allan Zipson. Sinds 2009 voert Ad de Bont samen met Liesbeth Coltof de artistieke leiding over de Toneelmakerij, na de fusie van Wederzijds met Huis aan de Amstel. Steeds terugkerende thema's in zijn werk zijn absurditeit en een groot maatschappelijk engagement. Veel van zijn teksten zijn in andere talen vertaald en worden in het buitenland opgevoerd. In Duitsland is hij één van de meest gespeelde levende Nederlandse auteurs. Ad de Bont won met zijn werk verschillende onderscheidingen in binnen- en buitenland.

Toneelwerk

Mehmet de Veroveraar – 2012

Thaibox Verdriet – 2010

Anne en Zef – 2009

Batte – 2008

De dwaze vader – 2007

Haram – 2007

Een Odyssee – 2007

De Hompelaar – 2007

Moeder Afrika – 2004
De Luistering – 2004
Vosje – 2000
Rupa Lucian, kind van Roemenië – 1996
De dochter van de boevenkoning – 1995
Kool-Vis-As – 1994
Mirad, een jongen uit Bosnië – 1993
De opruiming – 1992
De papegaaienas – 1991
De ballade van Garuma – 1988
Het verhaal van de duivel – 1986
De wees van Chao – bewerking – 1986
Het verdronken land van Milo – 1985
Schemer en kopzorg – 1984
Het bijzondere leven van Hilletje Jans – 1983
Geheime vrienden – 1982

- # 127 Ad de Bont
Mehmet de veroveraar
- # 126 William Shakespeare (EN / NL, bewerking Dood Paard)
Othello
- # 125 William Shakespeare (EN, adaptation Dood Paard)
Othello
- # 124 William Shakespeare (vertaling/bewerking Dood Paard)
Othello
- # 123 Miriam Boolsen
1,2,3 DOOD
- # 122 Gerardjan Rijnders
Narciss
- # 121 Rik van den Bos
Het jaar van de Schlager
- # 120 Rik van den Bos
Solness
- # 119 Joost H Sickenga
Bob, Bob, Bob en Bob
- # 118 Bruno Mistiaen
Uw Penis
- # 117 Clara van den Broek – Skagen
Aantekeningen uit het ondergrondse
- # 116 Daniël Samkalden
Oorlog
- # 115 Stijn Devillé
Hebzucht
- # 114 Esther Severi
Over de kunst – Maatschappij Discordia
- # 113 Stijn Devillé
Lev
- # 112 Peter De Graef
Boiling Frog
- # 111 Tine van Aerschot
I have no thoughts and this is one of them
- # 110 Tine van Aerschot
Triple Trooper Trevor Trompet girl
- # 109 Peer Wittenbols
Vertellingen van 1001 nacht
- # 108 Bo Tarenskeek
't Schip
- # 107 Rob de Graaf
Met Joran aan zee
- # 106 Anna Sophia Bonnema
Analysis – the Whole Song
- # 105 Roel Adam
HelDENbrigade
- # 104 Ko van den Bosch
Low Yo Yo stuff
- # 103 Lot Vekemans
Gif / Gift (DE / NL)
- # 102 Lot Vekemans
Gift (DE)
- # 101 Joost van den Vondel (hertaling Pieter Vrijman)
Gijsbrecht van Aemstel
- # 100 Herman Heijermans
Saltimbank / Artikel 188 / De buikspreker / Pitten
- # 99 William Shakespeare (vertaling Jac. van Looy – 1907)
Hamlet
- # 98 Kris Cuppens
Adem
- # 97 Willem de Wolf
Krenz
- # 96 Arthur Schnitzler
De eenzame weg
- # 95 Maria Goos
De hulp
- # 94 Peer Wittenbols
Op de Ziel
- # 93 Eric de Vroedt
mightysociety9
- # 92 Ko van den Bosch
Prometheus
- # 91 De Warme Winkel
Alma
- # 90 De Warme Winkel
Totaal Thomas

Kijk voor een volledig overzicht op:

www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

De Nieuwe Toneelbibliotheek geeft sinds 2009 toneelteksten en vertalingen uit van Vlaamse en Nederlandse hand. De bibliotheek groeit gestaag. De zakboekjes zijn te koop op de website, in boekwinkels, in theaters en uit een boekjesautomaat, maar goedkoper nog via een abonnement.

Een abonnement is te bestellen op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl